RNI NO. MAHMAR/2020/84035

कायदेविषयक मार्गदर्शन मोफत
संपर्क
ॲड . सुशीला
मो नं 8766507294

BAHUJAN SAURABHA
बहुजन सौरभ

दि. 22 मे 2026

१९३२-पुणे येथे महार स्वयंसेवकांनी समाज सेवेसाठी तन मन धनाने प्रयत्न करण्याची शपथ घेतली.
१९४७- प. नेहरूंचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना पत्र काही महत्वाच्या निवडक उघोगधंघाच्या राष्ट्रीयकरणाची कल्पना मान्य.
संकलन प्रा. यशवंत दुपटे

शुक्रवार, 22 मे २०२६ | वर्ष : ६ | अंक : १४२ | दैनिक | किंमत : ₹ ५/-
Friday, 22 May 2026 | Year : 6 | Issue : 142 | Daily | Rate: Rs. 5/-

तरुणांना 'झुरळ जनता पार्टी'ची क्रेझ

नवी दिल्ली : भारताचे सरन्यायाधीश (CJI) न्यायमूर्ती सूर्यकांत यांनी एका खटल्याची सुनावणी करताना केलेली एक टिप्पणी सध्या चर्चेत आहे. एका वकिलाच्या याचिकेदरम्यान त्यांनी बेरोजगार तरुणांची तुलना झुरळांशी केली होती. नंतर त्यांनी स्पष्ट केले की, ते केवळ बनावट पदव्या असलेल्यांवरच टीका करत होते. त्यांनी असेही म्हटले की, त्यांना तरुणांचा अभिमान आहे. मात्र, त्यांच्या झुरळांच्या वक्तव्यानंतर आणि स्पष्टीकरणानंतर एक अशी घटना घडली, जी आता देशभरात व्हायरल ट्रेंड बनली आहे. हा ट्रेंड म्हणजे 'झुरळ जनता पार्टी' (CJP), ज्याची चर्चा केवळ सोशल मीडियावरच होत नाही, तर महुआ मोईत्रा, मनीष सिसोदिया आणि अखिलेश यादव यांच्यासारखे नेतेही यावर बोलत आहेत.

अशा परिस्थितीत, ही झुरळ जनता पार्टी नेमकी काय आहे, हे समजून घेणे महत्त्वाचे आहे. तिने आपल्या उद्देशाबद्दल काय सांगितले आहे? त्यात सामील होण्याच्या अटी काय आहेत? तिचे संस्थापक, अभिजीत दीपके कोण आहेत? झुरळ जनता पार्टी स्थापन करण्यामागे त्यांनी काय कारण दिले आहे? आम आदमी पार्टीचे संस्थापक

अरविंद केजरीवाल यांच्याशी त्यांचे काय संबंध समोर आले आहेत? इतकेच नाही, तर जर हा पक्ष आपल्या उद्देशाशी प्रामाणिक राहिला, तर तो भारतीय राजकारणात कोणते बदल घडवून आणू शकतो? चला जाणून घेऊया...

झुरळ जनता पक्षाला एक व्यंगात्मक राजकीय चळवळ म्हणून ओळखले जात आहे. १५ मे रोजी सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांच्या वक्तव्यानंतर, १६ मे २०२६ रोजी इंटरनेटवर एक व्यंग म्हणून उगम पावलेल्या या चळवळीने भारतातील तरुणांमध्ये, विशेषतः 'जनरेशन झेड'मध्ये, झपाट्याने लोकप्रियता मिळवली आहे.

पक्षाचे नाव भारताचे सरन्यायाधीश सूर्यकांत यांच्या एका वक्तव्यावरून आले आहे, ज्यात त्यांनी सोशल मीडियावर आपली मते व्यक्त करणाऱ्या बेरोजगार तरुणांची तुलना झुरळे आणि परजीवींशी केली होती. सरन्यायाधीशांनी स्पष्ट केले होते की ते बनावट पदव्या असलेल्या लोकांबद्दल बोलत होते, तरीही अनेक सोशल मीडिया हँडल्सनी ही संज्ञा राजकीय ओळख म्हणून वापरायला सुरुवात केली. हा पक्ष स्वतःला आळशी आणि बेरोजगार तरुणांचा आवाज म्हणवतो.

जरी या चळवळीची सुरुवात एक उपहास म्हणून झाली असली तरी, झुरळ जनता पक्षाने वारंवार पोस्ट्सद्वारे भारतीय राजकीय व्यवस्थेतील त्रुटींवर बोट ठेवण्यावर आणि तरुणांच्या दुर्लक्षाचा निषेध करण्यावर अधिकाधिक लक्ष केंद्रित केले आहे. पक्षाने आतापर्यंत तीन मुख्य उद्दिष्ट्ये सांगितली आहेत...

झुरळ जनता पक्षाचे माजी खाते ब्लॉक, : अभिजीत दीपके

नवी दिल्ली : 'कॉकरोच जनता पार्टी'चे संस्थापक अभिजीत दीपके यांच्या म्हणण्यानुसार, या पक्षाचे पूर्वीचे खाते भारतात ब्लॉक करण्यात आले आहे. 'कॉकरोच जनता पार्टी'ने आपल्या मोठ्या सोशल मीडिया फॉलोअर्समुळे भारतात लक्ष वेधून घेतले आहे. अलीकडेच एका खटल्याची सुनावणी करतांना, भारताचे सरन्यायाधीश, न्या. सूर्यकांत यांनी बेरोजगार तरुणांची तुलना झुरळांशी केली होती. नंतर त्यांनी स्पष्ट केले की, ते केवळ बनावट पदव्या असलेल्यांवर टीका करत होते. मात्र, त्यांच्या या वक्तव्यामुळे सोशल मीडियावर इतकी प्रतिक्रिया उमटली की हा मुद्दा व्हायरल ट्रेंड बनला. 'कॉकरोच जनता पार्टी'च्या नावाने सोशल मीडिया खाती तयार करण्यात आली आणि ती झटपट व्हायरल झाली. झुरळ जनता पक्षाचे इंस्टाग्रामवर १० दशलक्षाहून अधिक फॉलोअर्स आहेत. एक्स अकाउंटवर २ लाखांहून अधिक फॉलोअर्स आहेत. सीजेपीचे संस्थापक अभिजीत दीपके यांनी दावा केला आहे की त्यांचे एक्स अकाउंट बंद करण्यात आले आहे, परंतु इंस्टाग्राम अकाउंट अजूनही सक्रिय आहे. सामान्यतः, एक्स अकाउंट कायदेशीर कारणास्तव ब्लॉक केले जाते. यासाठी, अधिकृत संस्थेकडून अकाउंट ब्लॉक करण्याची विनंती करणे आवश्यक असते.

> १५ मे रोजी सरन्यायाधीशांच्या झुरळावरील टिप्पणीनंतर स्थापन झालेल्या या पक्षाने, २१ मे पर्यंत इंस्टाग्रामवरील फॉलोअर्सच्या बाबतीत देशातील सर्वात मोठा राजकीय पक्ष असलेल्या भाजपलाही मागे टाकले होते. सध्या, कॉकरोच जनता पक्षाच्या इंस्टाग्राम पेजवर १३.५ दशलक्ष फॉलोअर्स आहेत, जे देशातील दोन्ही प्रमुख राजकीय पक्षांपेक्षा जास्त आहेत. भाजपचे ८.८ दशलक्षपेक्षा जास्त फॉलोअर्स आहेत. तर, काँग्रेसच्या फॉलोअर्सची संख्या १३.२ दशलक्ष आहे.

पीडितांच्या हक्कांचे काय?

सर्वोच्च न्यायालयाने ५३ एफआयआर एकत्र करण्यास नकार दिला.

नवी दिल्ली : गुंतवणूकदारांकडून ४९० दशलक्ष डॉलर्सच्या कथित फसवणुकीशी संबंधित ५३ एफआयआर एकत्र करण्याची मागणी करणाऱ्या याचिकांवर गुरुवारी सर्वोच्च न्यायालयाने सुनावणी घेण्यास नकार दिला. पीडितांना केंद्रस्थानी ठेवून या प्रकरणांचा विचार केला पाहिजे, असे सर्वोच्च न्यायालयाने म्हटले. भारताचे सरन्यायाधीश (CJI) सूर्यकांत, न्या. जॉयमाल्य बागची आणि न्यायमूर्ती विपुल एम. पांचोली यांचा समावेश असलेल्या खंडपीठाने आरोपी उपेंद्र नाथ मिश्रा आणि काली प्रसाद मिश्रा यांच्या वतीने हजर असलेले वकील अमन लेखी यांच्या युक्तिवादाशी सहमती दर्शवली नाही. यानंतर, याचिका फेटाळण्यात आली. सरन्यायाधीशांनी विचारले, अशा गुन्ह्यांमधील पीडितांच्या हक्कांचे काय? त्यांनी एफआयआर एकत्र करण्याचे आदेश देण्यास नकार दिला. त्यांनी फौजदारी कायद्यातील अलीकडील बदलांचा हवाला देत सांगितले की, आता पीडितांच्या हक्कांना मान्यता देण्यात आली आहे. प्रत्येक फसवणुकीचे प्रकरण वेगळे असतेः सर्वोच्च न्यायालय. खंडपीठाने म्हटले, प्रत्येक फसवणुकीचे प्रकरण वेगळे असते कारण प्रत्येक पीडित आणि फसवणुकीची रक्कम वेगवेगळी असते. तथापि, आरोपी एकच असू शकतो. खंडपीठाने म्हटले, 'आम्ही

विविध राज्यांमध्ये आरोपींविरुद्ध खटले

ओडिशा, छत्तीसगड, झारखंड, गुजरात, महाराष्ट्र, गोवा आणि आंध्र प्रदेशमध्ये आरोपींविरुद्ध अनेक फौजदारी खटले प्रलंबित आहेत. सर्वोच्च न्यायालयाने जुन्या निकालांचा संदर्भ दिलाः खंडपीठाने मोठ्या फसवणुकीच्या प्रकरणांमध्ये एफआयआर एकत्र करण्यासंदर्भात सर्वोच्च न्यायालयाच्या जुन्या निकालांचा संदर्भ दिला. न्यायालयाने म्हटले की, पीडितांना डोळ्यासमोर ठेवण्याऐवजी, एफआयआर एकत्र करणे आणि जलदगती खटला चालवणे या नावाखाली आरोपी पक्षाच्या बाजूने निकाल दिले जात त पा सा सा ठी एफआयआर एकत्र जोडू शकत नाही.' न्यायालयाने असेही म्हटले की, फसवणुकीचे बळी हे न्यायव्यवस्थेचे अदृश्य बळी आहेत, ज्यांच्याबद्दल यापूर्वी फारसा विचार केला गेला नाही. सरन्यायाधीशांनी विचारले, 'केवळ आरोपीच्या सोयीसाठी तुमच्या गुन्ह्यातील पीडितांनी वेगवेगळ्या ठिकाणांहून एकाच ठिकाणी येणे योग्य ठरेल का?' न्या. बागची म्हणाले की, फसवणूक, लबाडी आणि कटकारस्थानाचा प्रत्येक गुन्हा हे एक स्वतंत्र आणि वेगळे प्रकरण आहे. त्यांनी विचारले की अशा प्रकरणांमध्ये पीडितांना का त्रास दिला पाहिजे.

महत्वाच्या बातम्या

वडिलांची आठवण काढून राहुल गांधी भावूक

नवी दिल्ली : भारताचे माजी प्रधानमंत्री राजीव गांधी यांची आज, २१ मे रोजी पुण्यतिथी साजरी होत आहे. या निमित्ताने लोकसभेतील विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी यांनी आपल्या वडिलांना भावपूर्ण श्रद्धांजली वाहिली. 'एक्स' या सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवर राजीव गांधी यांचा फोटो शेअर करत राहुल गांधी यांनी एक भावनिक संदेश लिहिला. 'एक्स' या सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्मवर फोटो शेअर करतांना ते म्हणाले, बाबा, तुम्ही पाहिलेले कार्यक्षम, समृद्ध आणि बलवान भारताचे स्वप्न प्रत्यक्षात साकार करण्याची जबाबदारी मी पार पाडेन. तुमची शिकवण, तुमची मूल्ये आणि तुमच्या आठवणी माझ्यासोबत कायम राहतीलण.

मणिपूरमध्ये शस्त्रास्त्र तस्करीचा मोठा कट उधळला

नवी दिल्ली : मणिपूरमध्ये सुरक्षा दलांनी एका मोठ्या संयुक्त कारवाईत शस्त्रास्त्र तस्करीचा एक मोठा कट उधळून लावला असून, ६७ शस्त्रे आणि मोठ्या प्रमाणात लष्करी सामग्री जप्त केली आहे. बंदी घातलेल्या यूएनएलएफ (पी) या दहशतवादी गटाशी संबंधित चार संशयितांनाही अटक करण्यात आली आहे. मणिपूर पोलिसांनी दिलेल्या माहितीनुसार, लामशांग पोलीस ठाण्याच्या हद्दीतील लामदेंग परिसरात लुटलेली शस्त्रे आणि दारुगोळा विकण्याचा प्रयत्न होत असल्याची गुप्त माहिती मिळाल्यानंतर बुधवारी एक विशेष मोहीम राबवण्यात आली. या मोहिमेदरम्यान, सुरक्षा दलांनी UNLF (P) च्या दोन सक्रिय कार्यकर्त्यांना अटक केली. त्यांच्याकडून एक INSAS लाईट मशीन गन (LMG), तीन मॅगझिन आणि १४ जिवंत काडतुसे जप्त करण्यात आली. पोलिसांच्या म्हणण्यानुसार, अटक केलेल्या संशयितांच्या साथीदारांनीही कारवाईदरम्यान सुरक्षा दलांवर गोळीबार केला, ज्यामुळे प्रत्युत्तरादाखल कारवाई करण्यात आली. नंतर आणखी दोन व्यक्तींना ताब्यात घेण्यात आले आणि त्यांच्यावर सुरक्षा दलांवर गोळीबार केल्याचा आरोप ठेवण्यात आला.

१६ राज्ये आणि ३ केंद्रशासित प्रदेशांसाठी एसआयआर कार्यक्रम जाहीर

नवी दिल्ली : भारतीय निवडणूक आयोगाने (ECI) गुरुवारी मतदार याद्यांच्या विशेष सखोल पुनरावलोकनाच्या (SIR) तिसऱ्या टप्प्याचे वेळापत्रक जाहीर केले. ही प्रक्रिया १ ऑक्टोबर ते २३ डिसेंबर दरम्यान १६ राज्ये आणि तीन केंद्रशासित प्रदेशांमध्ये पार पडेल.

एसआयआर अंतर्गत मतदार यादीत समावेश होण्यासाठी मतदार पात्रतेची अंतिम तारीख १ जुलै ते १ ऑक्टोबर आहे, असे एका अधिकाऱ्याने निवेदनात म्हटले आहे. ज्या राज्यांमध्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांमध्ये एसआयआर-फेज ३ राबविण्यात येईल, त्यांमध्ये तेलंगणा, पंजाब, कर्नाटक, मेघालय, महाराष्ट्र, झारखंड, दिल्ली, नागालँड, त्रिपुरा, आंध्र प्रदेश, अरुणाचल प्रदेश, हरियाणा, चंदीगड, उत्तराखंड, दादरा आणि उत्तर प्रदेश, नगर हवेली आणि दमण आणि दीव, ओडिशा, मिझोराम, सिक्कीम आणि मणिपूर यांचा समावेश आहे.

तिसऱ्या टप्प्याच्या प्रारंभासोबत, एसआयआर (SIR) प्रक्रिया हिमाचल प्रदेश, जम्मू आणि काश्मीर आणि लडाख वगळता संपूर्ण देशाला प्रभावीपणे व्यापेल. या मोठ्या सुधारणा मोहिमेचा एक भाग म्हणून, जनगणनेच्या टप्प्यात ३९४ लाखांहून अधिक बूथ लेव्हल ऑफिसर (BLOs) सुमारे ३६७३ कोटी मतदारांची पडताळणी करण्यासाठी घरोघरी जातील. अंतिम मतदार यादी ६ सप्टेंबर रोजी प्रसिद्ध होणार. निवडणूक आयोगाने एका निवेदनात म्हटले आहे की, ओडिशा, मिझोराम, सिक्कीम आणि मणिपूरमध्ये एसआयआरचे काम पूर्ण करण्याची अंतिम तारीख १ जुलै असेल. या राज्यांमध्ये २० मे पासून तयारी, प्रशिक्षण आणि कागदपत्रांची छपाई सुरू होईल आणि ती २९ मे पर्यंत सुरू राहण्याची शक्यता आहे. ३० मे ते २८ जून दरम्यान बूथ लेव्हल ऑफिसर (बीएलओ) मार्फत घरोघरी जाऊन मतदान केले जाईल. मतदार यादीचा मसुदा ५ जुलै रोजी प्रसिद्ध केला जाईल. आक्षेप आणि दाव्यांनंतर ६ सप्टेंबर रोजी अंतिम मतदार यादी प्रसिद्ध केली जाईल.

महिलांसाठी ३०% आरक्षण, बीसीआयच्या सह-निवडीच्या सूत्राला सर्वोच्च न्यायालयाच्या मंजुरीची अपेक्षा

नवी दिल्ली : देशातील राज्य बार कौन्सिलमध्ये महिला वकिलांचे प्रतिनिधित्व वाढवण्यासाठी एक मोठे पाऊल उचलण्यात आले आहे. बार कौन्सिल ऑफ इंडियाने (बीसीआय) सर्वोच्च न्यायालयात धाव घेतली आहे. या सर्वोच्च संस्थेने राज्य बार कौन्सिलमध्ये महिलांना ३० टक्के प्रतिनिधित्व मिळावे यासाठी गुणवत्तेवर आधारित सह-निवड प्रणालीला मंजुरी मागितली आहे. बीसीआयने म्हटले आहे की, ही १० टक्के सह-निवड प्रणाली पूर्णपणे पारदर्शक आणि लोकशाहीवादी असावी. बीसीसीआयने सर्वोच्च न्यायालयाला असा प्रस्ताव दिला आहे की, १० टक्के सह-निवडी कोणत्याही वैयक्तिक किंवा व्यक्तिनिष्ठ नियुक्त्यांद्वारे भरल्या जाणार नाहीत.

त्याऐवजी, निवडणूक लढवलेल्या आणि न जिंकलेल्या महिला उमेदवारांपैकी ज्यांना सर्वाधिक मते मिळाली आहेत, त्यांची निवड केली जाईल. हे सूत्र थेट निवडणुकीद्वारे महिलांसाठी राखीव असलेल्या २० टक्के जागांना पूरक ठरेल. एकत्रितपणे, या दोन्हींमुळे सर्वोच्च न्यायालयाने निश्चित केलेले ३० टक्के प्रतिनिधित्वाचे उद्दिष्ट पूर्ण होईल.

पक्षपात आणि मनमानी रोखली जाईल.

बीसीआयचे अध्यक्ष आणि ज्येष्ठ वकील मनन कुमार मिश्रा यांनी सांगितले की, सर्वोच्च न्यायालयाने गठीत केलेल्या उच्चाधिकार निवडणूक पर्यवेक्षण समितीसमोर हितधारकांनी सादर केलेल्या सूचनांवर बार कौन्सिलने गांभीर्याने विचार केला आहे. आपल्या अर्जात, बीसीआयने यावर जोर दिला की, निवडणूक थोडक्यात हुकलेल्या महिला वकिलांचा 'उपविजेत्या' म्हणून समावेश करणे हा कोटा पूर्ण करण्याचा सर्वात लोकशाही मार्ग आहे. राज्य बार कौन्सिलमध्ये महिलांसाठी ३०% आरक्षण अनिवार्य करणाऱ्या सर्वोच्च न्यायालयाच्या डिसेंबर २०२३ च्या ऐतिहासिक निर्देशानंतर हा निर्णय घेण्यात आला आहेण.

१३ वर्षानंतर काँग्रेसला प्रफुल्ल गुडधे यांच्या रूपात नवा शहर अध्यक्ष

नागपूर : तब्बल १३ वर्षानंतर नागपूर शहर काँग्रेसला प्रफुल्ल गुडधे यांच्या रूपात नवा शहर अध्यक्ष लाभला आहे. आ. विकास ठाकरे यांच्या दीर्घ कार्यकाळानंतर आता गुडधे यांना संधी देण्यात आली आहे. प्रत्येक रविवारी महात्मा गांधी यांचा चरखा फिरवत गुडधेंनी स्वीकारलेल्या गांधी मार्गानेच त्यांना 'हायकमांड'च्या जवळ नेले. त्यांनी हायकमांडचा विश्वास जिंकला व नागपूरसारख्या राजकीय महत्त्वाच्या शहराचे अध्यक्षपद त्यांच्याकडे सोपविण्यावर दिल्लीत शिक्कामोर्तब झाले. केंद्रीय निरीक्षकांनी नागपुरात तब्बल पाच दिवस मुक्काम करीत नेते, पदाधिकारी व कार्यकर्त्यांची इच्छा जाणून घेतली. शहर अध्यक्षपदासाठी गुडधे यांच्यासह आ. अभिजित वंजारी, माजी आ. अशोक धवड, प्रदेश उपाध्यक्ष विशाल मुत्तेमवार, गिरीश पांडव, बंटी शेळके, नॅश अली यांची नावे चर्चेत होती. विकास ठाकरे यांच्यानंतर गुडधे हे सक्षम पर्याय ठरू शकतात, असे मत बहुतांश पदाधिकारी व कार्यकर्त्यांनी निरीक्षकांकडे नोंदविले होते, याचाही गुडधेंना फायदा झाला.

अ. भा. काँग्रेसच्या सचिवपदी नियुक्ती झाल्यानंतर गुडधे यांनी दिल्लीतील राजकीय वर्तुळात संबंध प्रस्थापित केले. हायकमांडच्या सतत संपर्कात राहिले. कुणाच्या तक्रारी करीत बसण्यापेक्षा पक्षाने विविध राज्यांत दिलेली संघटनात्मक व निवडणूक प्रचाराची जबाबदारी पार पाडली. दिल्लीत झालेल्या बैठकीत संघटन महासचिव के.सी. वेणुगोपाल महाराष्ट्र प्रभारी रमेश चेन्नीथला, अविनाश पांडे, प्रदेशाध्यक्ष हर्षवर्धन सपकाळ, गटनेते विजय वडेट्टीवार, माणिकराव ठाकरे, यशोमती ठाकूर यांनी गुडधे यांच्या नावावर भर दिला. विशेष म्हणजे मुकुल वासनिक यांच्याकडून विरोध होईल, अशी शक्यता वाटत असताना वासनिक यांनीही 'ग्रीन सिग्नल' दिला व गुड्थे यांच्या नावावर शिक्कामोर्तब झाले.

दिल्लीत १४ वर्षांचा विक्रम मोडला, उष्णतेच्या लाटेचा इशारा

नवी दिल्ली : देशाची राजधानी दिल्ली सध्या तीव्र उष्णतेने त्रस्त आहे. परिस्थिती अशी आहे की लोकांना आता रात्रीसुद्धा उकाड्यापासून दिलासा मिळत नाही. दिल्लीत मे महिन्यातील आतापर्यंतची सर्वात उष्ण रात्र नोंदवली गेली आहे. हवामान विभागाच्या माहितीनुसार, राजधानीतील किमान तापमान ३१.९ अंश सेल्सिअसवर पोहोचले, जे सामान्यपेक्षा ५ अंशांनी जास्त आहे.

भारतीय हवामान विभागाच्या (आयएमडी) मते, गेल्या १४ वर्षांतील मे महिन्यातील ही सर्वात उष्ण रात्र होती. यापूर्वीचे किमान तापमान २६ मे २०१२ रोजी ३२.५ अंश सेल्सिअस होते. सतत वाढणाऱ्या उष्णतेमुळे लोकांचे हाल आणखी वाढले आहेत, कारण आता दिवसांपेक्षा रात्री जास्त उष्ण होत आहेत.

हवामान विभागाच्या मते, दिल्लीच्या अनेक भागांमध्ये 'उष्ण रात्रीश' अनुभवल्या गेल्या. सफदरजंग हवामान केंद्राने ३१.९ अंश सेल्सिअस किमान तापमानाची नोंद केली, जे सामान्यपेक्षा

५.२ अंशांनी जास्त आहे. दरम्यान, रिज परिसरात ३०.६ अंश सेल्सिअस, पालममध्ये ३०.५ अंश सेल्सिअस आणि लोधी रोडवर २९.६ अंश सेल्सिअस तापमानाची नोंद झाली. तथापि, अयानगरमध्ये परिस्थिती थोडी बरी होती, जिथे किमान तापमान २७.४ अंश सेल्सिअस नोंदवले गेले. या तीव्र उष्णतेत दिल्लीची हवादेखील कोणताही दिलासा देत नाहीये. केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाच्या (CPCB) मते, दिल्लीचा हवा गुणवत्ता निर्देशांक (AQI) सकाळी ९ वाजता १५३ नोंदवला गेला, जो 'मध्यम' श्रेणीत येतो.

हडपसर बॉम्बप्रकरणी माजी पोलीस महानिरीक्षक एस. एम. मुश्रीफ यांचे गंभीर प्रश्नचिन्ह

पुणे : हडपसर येथील उषाकिरण रुग्णालयात सापडलेल्या कथित बॉम्बप्रकरणी माजी पोलीस महानिरीक्षक एस.एम. मुश्रीफ यांनी पोलीस तपासावर गंभीर प्रश्न उपस्थित केले आहेत. आरोपीला वाचविण्यासाठी तपासाची दिशा बदलण्यात आल्याचा आरोप त्यांनी एका प्रसिद्धीपत्रकाद्वारे केला आहे.

मुश्रीफ यांनी दिलेल्या माहितीनुसार, १३ मे रोजी हडपसर येथील उषाकिरण रुग्णालयातील स्वच्छतागृहात टायमर बॉम्बसदृश वस्तू आढळून आली होती. बीडीडीएस पथकाने घटनास्थळी धाव घेत संशयित वस्तू ताब्यात घेऊन नियंत्रित स्फोटाद्वारे निकामी केली होती. त्यानंतर स्थानिक पोलीस, गुन्हे शाखा आणि दहशतवाद विरोधी पथक (एटीएस) यांच्याकडून संयुक्त तपास सुरू करण्यात आला होता.

१४ मे रोजी पुणे पोलीस आयुक्त अमितेश कुमार यांनी पत्रकार परिषदेत

संबंधित वस्तू ही खरोखरच आयईडी असल्याचे सांगितले होते. त्यात जिलेटिन, डिटोनेटर, टायमर, वायर आणि अन्य साहित्य असल्याचेही स्पष्ट करण्यात आले होते. तसेच हा बॉम्ब अत्यंत सराईतपणे तयार करण्यात आल्याचे त्यांनी नमूद केले होते.

मात्र १५ मे रोजी नागपूर रेल्वे परिसरातून शिवाजी रामा राठोड या संशयिताला अटक केल्यानंतर तपासाची दिशा बदलल्याचा आरोप मुश्रीफ यांनी केला आहे. पोलीसांनी हा प्रकार दहशतवादी कृत्य नसून खंडणीसाठी तयार केलेला बनावट बॉम्ब असल्याचे सांगितल्याबाबत त्यांनी आक्षेप घेतला आहे.

मुश्रीफ यांच्या मते, जर संबंधित वस्तू बनावट असती तर बीडीडीएस पथकाने नियंत्रित स्फोट करून ती निकामी करण्याची गरजच भासली नसती. तसेच आरोपीने हॉस्पिटल व्यवस्थापनाकडून खंडणी उकळण्यासाठी हे कृत्य केले असते, तर त्याने बॉम्ब ठेवण्यापूर्वीच पैशांची मागणी केली असती, असेही त्यांनी म्हटले आहे.

प्रसिद्धीपत्रकात त्यांनी पुण्यातील यापूर्वीच्या जर्मन बेकरी बॉम्बस्फोट, जंगली महाराज रोड साखळी स्फोट आणि फरासखाना पोलीस स्टेशन परिसरातील स्फोट प्रकरणांचा उल्लेख करत तपास यंत्रणांवर पक्षपातीपणाचे आरोप केले आहेत. काही प्रकरणांत निरपराध मुस्लिम तरुणांना आरोपी ठरविण्यात आल्याचा दावा त्यांनी केला आहे.

बहुजन सौरभ संपादकीय

माष्टीतील संविधान संघर्ष

पोलीस स्टेशनमध्ये अनेकदा “कायद्याचे पालन करणाऱ्यांचा आम्ही सन्मान करतो” अशी घोषणा लिहिलेली दिसते. ही केवळ भिंतीवरील ओळ नसून लोकशाहीतील न्याय, समता आणि संविधानिक मूल्यांचे प्रतिक आहे. नागरिकांची अपेक्षा असते की पोलीस यंत्रणा जात, धर्म, पैसा किंवा राजकीय दबाव यापेक्षा कायद्याला सर्वोच्च मान देईल. परंतु अनेकदा प्रत्यक्ष परिस्थिती वेगळी दिसते. काही प्रकरणांत तात्काळ कारवाई होते, तर काही ठिकाणी पीडितांनाच आरोपी बनवले जाते. त्यामुळे “कायदा सर्वांसाठी समान आहे का?” हा प्रश्न अधिक तीव्र होतो. नांदेड जिल्ह्यातील धर्माबाद तालुक्यातील माष्टी गावातील घटना या प्रश्नाला अधिक गंभीर बनवणारी आहे. गावात प्रथमच भीमजयंती साजरी करणाऱ्या बौद्ध बांधवांवर झालेला हल्ला हा केवळ एका समाजावरचा हल्ला नव्हता, तर संविधानिक मूल्यांवरच आघात होता. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचा जागर, निळा झेंडा आणि स्वाभिमानाने भीमजयंती साजरी करणे काही जातीयवादी मानसिकतेला आजही सहन होत नाही, हे या घटनेतून स्पष्ट झाले. भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आयुष्यभर सामाजिक विषमता, अस्पृश्यता आणि अन्यायाविरुद्ध संघर्ष केला. “शिका, संघटित व्हा आणि संघर्ष करा” हा त्यांचा संदेश संपूर्ण भारतीय समाजाला समतेच्या दिशेने नेणारा होता. त्यांनी दिलेल्या भारतीय संविधानाने प्रत्येक नागरिकाला समान अधिकार दिले. तरीही ग्रामीण भागात जातीय वर्चस्व टिकवून ठेवण्याची मानसिकता अजूनही जिवंत असल्याचे अनेक घटनांतून दिसून येते. माष्टी गावात भीमजयंती साजरी झाल्यानंतर निर्माण झालेला तणाव आणि त्यानंतर बौद्ध बांधवांवर झालेला हल्ला समाजातील जातीय अस्वस्थतेचे उदाहरण आहे. या प्रकरणात जखमी झालेल्यांनाच गंभीर गुन्ह्यांत अडकवण्याचा प्रयत्न झाल्याची भावना निर्माण झाली. विविध सामाजिक आणि आंबेडकरी संघटनांनी पोलिसांच्या भूमिकेवर प्रश्न उपस्थित केले. विशेषतः स्पर्धा परीक्षांची तयारी करणाऱ्या तरुणांवर गुन्हे दाखल झाल्याचे आरोप झाल्याने समाजात संताप वाढला. लोकशाहीत पोलीस यंत्रणा ही कायद्याची रक्षक असते. तिचे कर्तव्य निःष्पक्षपणे सत्य शोधणे आणि दोषींवर कारवाई करणे हे आहे. परंतु जेव्हा राजकीय दबाव, जातीय प्रभाव किंवा स्थानिक सत्तेचे समीकरण पोलिसांच्या निर्णयावर प्रभाव टाकते, तेव्हा न्याय प्रक्रियेवरील विश्वास डळमळीत होतो. गरीब आणि वंचितांसाठी एक न्याय आणि प्रभावशालींसाठी दुसरा न्याय अशी भावना निर्माण होणे लोकशाहीसाठी धोकादायक आहे. या घटनेनंतर विविध संघटनांनी आंदोलनाचा इशारा दिला. बौद्ध बांधवांवरील खोटे गुन्हे मागे घ्यावेत, फरार आरोपींना अटक करावी आणि संरक्षण द्यावे, या मागण्यांसाठी धर्माबाद बंदची घोषणा करण्यात आली. आंदोलनाच्या दबावानंतर प्रशासनाने योग्य कारवाईचे लेखी आश्वासन दिले. यावरून संघटित आणि संविधानिक संघर्षाचे महत्त्व अधोरेखित होते. दरम्यान, बिलोली न्यायालयाने सहा बौद्ध तरुणांना जामीन मंजूर केला. न्यायालयात मांडण्यात आले की घटना घडली तेव्हा हे तरुण घटनास्थळी उपस्थित नव्हते. न्यायालयाने हा मुद्दा ग्राह्य धरल्याने पोलिसांच्या कारवाईबाबत अनेक प्रश्न निर्माण झाले. जर आरोपी घटनास्थळी नव्हते, तर त्यांच्यावर गंभीर गुन्हे का दाखल करण्यात आले? या प्रश्नांची उत्तरे समाजाला अपेक्षित आहेत. महाराष्ट्राला पुरोगामी राज्य म्हणून ओळखले जाते. महात्मा ज्योतिराव फुले, राजर्षी शाहू महाराज आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांनी सामाजिक परिवर्तनाची चळवळ उभी राहिली. समता, शिक्षण आणि सामाजिक न्यायासाठी अनेक संघर्ष झाले. तरीही आज गावखेड्यांमध्ये आंबेडकर जयंतीवरून संघर्ष होणे ही चिंताजनक बाब आहे. खरे पाहता आंबेडकर जयंती ही केवळ एका समाजाची जयंती नाही; ती भारतीय लोकशाही, संविधान आणि सामाजिक न्यायाचा उत्सव आहे. बाबासाहेबांनी महिलांचे हक्क, कामगारांचे प्रश्न, मतदानाचा अधिकार आणि लोकशाही व्यवस्थेसाठी मोठे योगदान दिले. त्यामुळे आंबेडकर जयंतीला विरोध करणे म्हणजे संविधानिक मूल्यांनाच विरोध करण्यासारखे आहे. आज गरज संघर्ष वाढवण्याची नाही, तर संवाद आणि सामाजिक प्रबोधन वाढवण्याची आहे. गावागावात संविधानिक मूल्यांचा प्रचार झाला पाहिजे. शाळा, महाविद्यालये आणि सामाजिक संस्थांमधून डॉ. बाबासाहेबांच्या विचारांचा अभ्यास वाढवला पाहिजे. समाजात बंधुता आणि मानवतेची भावना रुजवणे आवश्यक आहे. त्याचबरोबर पोलीस यंत्रणाही संवेदनशील आणि निष्पक्ष असणे गरजेचे आहे. माष्टी गावातील घटना ही महाराष्ट्रासाठी आत्मपरीक्षणाची वेळ आहे. जर पुरोगामी महाराष्ट्रातही भीमजयंती साजरी केल्यामुळे हल्ले होत असतील, तर आपण सामाजिक समतेपासून अजून किती दूर आहोत, याचा गंभीर विचार करण्याची आवश्यकता आहे. बाबासाहेबांनी दिलेले संविधान केवळ पुस्तकात न राहता प्रत्यक्ष व्यवहारात उतरले पाहिजे. लोकशाहीची खरी ताकद दुर्बल आणि वंचित घटकांना न्याय मिळण्यात असते. पोलिस, प्रशासन आणि समाज या तिन्ही घटकांनी संविधानिक मूल्यांशी प्रामाणिक राहणे आवश्यक आहे. अन्यथा “कायद्याचे पालन करणाऱ्यांचा आम्ही सन्मान करतो” ही घोषणा केवळ भिंतीवरील ओळ ठरेल. समाजात विश्वास निर्माण करायचा असेल, तर न्याय हा निष्पक्ष आणि सर्वांसाठी समान असला पाहिजे.●●

चुकीच्या धोरणांचा गरीबांना फटका... !

भूपेंद्र गणवीर
9850031019

भारतात एकीकडे विश्वगुरू होण्याची भाषा आहे. दुसरीकडे सामान्य माणसाचे जगणे कठीण झाले. बेरोजगारी, महागाई, रुपयाची घसरण, वाढते परकीय कर्ज, पेट्रोल-डिझेलचे वाढते दर, अन्नधान्याची महागाई आणि सामाजिक तणाव या सगळ्यांनी देशातील जनजीवन अस्थिर झाले. गेल्या काही वर्षांत सत्ताधाऱ्यांनी विकासाच्या मोठमोठ्या घोषणा केल्या. पण सामान्य माणसाच्या हातात काही पडले नाही. उलट भविष्याबद्दल चिंता वाढली. सत्ताधारी पक्ष आणि त्याच्याशी संबंधित संघटनांनी सातत्याने हिंदू-मुस्लिम वाद उभे केले. तणाव वाढीला खतपाणी घालणारे जीआर काढले. समाजात द्वेषाचे वातावरण वाढले. लोकांच्या मूलभूत प्रश्नांपासून लक्ष हटवण्यासाठी धार्मिक धृवीकरणाचा वापर झाला. रोजगार, शिक्षण, शेती, उद्योग, आरोग्य आणि अर्थव्यवस्था या प्रश्नांवर ठोस उपाययोजना नाही. भावनिक मुद्दे पुढे आणल्या गेले. परिणामी देशात असुरक्षितता आणि तणाव वाढला. सामाजिक ऐक्य कमकुवत झाले. अर्थव्यवस्थेलाही मोठा फटका बसला. गुंतवणूक कमी होते. उद्योग अस्थिर होतात. तेव्हा बाजारपेठेतील विश्वास ढासळतो. हे सारे एका दशकभरात लोकांच्या नशिबी आले. ‘अच्छे दिन आनेवाले है !’ चे ते स्वप्न खोटे होते. हे आता लोकांना पटू लागले. सत्तेत नसताना भ्रष्टाचाराला आळा घालू. ही भाषा होती. सत्ता येताच भ्रष्टाचाऱ्यांसाठी लाल कारपेट अंथरले. उलट सत्तेत भागिदारी दिली. यातून एकही राज्य सुटले नसावे. सार्वजनिक संपत्ती मोठ्या उद्योगसमूहांच्या घशात घातली. जनता सबकुछ देख रही है. विरोधक आरोप करीत राहिले. त्यांनाच खोटे ठरविण्याचा प्रयत्न झाला. आता दस्तूरखूद्द पंतप्रधानमंत्री उदगारले. गरिबांची गरिबी आणखी वाढणार. आणि दोष पेट्रोल-डिझेल टंचाईवर मडणार. देशातील ८० कोटी जनता रेशनवर जगत आहे. तर दुसरीकडे एक टक्का कुबेरांकडे देशातील पन्नास टक्के संपत्ती आहे. देशाचे परकीय कर्ज वाढले. जागतिक बँक, आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी आणि इतर आर्थिक संस्थांकडून घेतले जाणारे कर्ज देशाच्या भविष्यासाठी धोक्याची घंटा आहे. कर्जाचा पैसा उत्पादनक्षम क्षेत्रात न वापरता दिखाऊ प्रकल्पांवर खर्च झाला. त्याचा भार शेवटी सामान्य जनतेवरच पडला. रुपयाची सातत्याने घसरण आहे. २०१४ मध्ये डॉलरच्या तुलनेत रूपया ६२.६३ होता. २०२०मध्ये ७६.३८ झाला. २०२३ मध्ये ८१.९४, २०२५ मध्ये ८८.७२ होता. तो आता ९६.८१ रुपयांपर्यंत घसरला. भाजप सरकारला ही घसरण रोखताच आली नाही. उलट घसरण वाढली. मनमोहनसिंग सरकारच्या काळात रूपया ५९ पर्यंत घसरला. तेव्हा भाजपवाल्यांकडून चौफेर टिका होती. आता रूपयाने निच्चांक गाठला. त्यावर मौन आहेत. रूपयाचे मूल्य घसरले की आयात महाग होते. भारताला खनिज तेल, यंत्रसामग्री, इलेक्ट्रॉनिक वस्तू आणि अनेक आवश्यक वस्तू परदेशातून आणाव्या लागतात. त्यामुळे पेट्रोल, डिझेल, गॅस, वाहतूक आणि रोजच्या जीवनावश्यक वस्तूंचे दर वाढले. महागाईचा सर्वाधिक फटका गरीब आणि मध्यमवर्गीय कुटुंबांना बसतो. घर चालवणे कठीण झाले. शिक्षण, आरोग्य आणि अन्न या मूलभूत गरजांवरही खर्च करणे अवघड झाले. भारतातील ९० टक्क्यांपेक्षा जास्त तेल परदेशातून येते. तज्ज्ञांच्या मते, तेलाच्या किंमतीत वाढ झाली. या वाढीचा परिणाम थेट सामान्य नागरिकांच्या खिशावर होतो. वाहतूक खर्च वाढला. महागाई नियंत्रणात असल्याचा खोटा दावा केला जातो. वस्तुस्थिती वेगळी आहे. पुण्यात १५ रूपयात मिळणारा वडापाव २५ रूपये झाला. कटिंग चहा १२ रूपयात मिळत होता. तो १५ रूपये झाला. ७० रूपयात मिळणारी जेवणाची थाली १०० रूपये झाली. अशीच कमीअधिक स्थिती सर्वच शहरांमध्ये आहे. या महागाईने विद्यार्थी व पालकांचे बजेट बिघडले. पुण्यात शिक्षण, नोकरी निमित्त बाहेरून आलेले ४८ टक्के तरूण आहेत. त्या सर्वांचे हाल आहेत. राज्यभरातील घरांघरातील लोकांच्या नजरा गॅस हंडा आणि पेट्रोल पंपाकडे लागल्या आहेत. भाजीपाला, दूध, धान्य, खाद्यतेल, औषधे आणि घरगुती वस्तूंचे दर सतत वाढत आहेत. मध्यमवर्ग कर्जाच्या ओझ्याखाली दबत आहे. गृहिणींना रोज नव्या तडजोडी कराव्या लागत आहेत. भारतीय वस्तू परदेशात तुलनेने स्वस्त होतात. कापड, औषधे, माहिती, तंत्रज्ञान सेवा आणि रत्न उद्योगाला त्यामुळे काही प्रमाणात चालना मिळते. आयात महाग झाल्याने उत्पादन खर्चही वाढतो. रिझर्व बँकेने रुपया स्थिर ठेवण्यासाठी अनेक उपाय केले. डॉलर विकून रुपयाला आधार देण्याचा प्रयत्न केला. मे २०२६ पर्यंत भारताचा विदेशी चलनसाठा जवळपास ६९७ अब्ज डॉलर इतका आहे. सुमारे दहा महिन्यांच्या आयातीसाठी पुरेसा आहे. हा साठा कायम राहण्यासाठी निर्यात वाढणे. गुंतवणूक वाढणे. आयात कमी होणे आवश्यक आहे. सरकारने सोन्याच्या आयातीवर कर वाढवला आहे. नागरिकांनी सोने कमी खरेदी करावे. परदेश प्रवास कमी करावा. इंधन बचत करावी, असे आवाहनही करण्यात आले. यामागचा उद्देश डॉलरची बचत करणे हा आहे. कारण सोने आणि तेलाच्या आयातीमुळे देशातून मोठ्या प्रमाणावर परकीय चलन बाहेर जात आहे. आयात आणि निर्यात यातील तफावत वाढली की ही तूट वाढते. सध्या चालू खाते तूट नियंत्रणात असल्याचे बोलले जात असले तरी जागतिक परिस्थिती बिघडल्यास ती धोकादायक पातळीवर जाऊ शकते. पश्चिम आशियातील संघर्ष, जागतिक युद्धजन्य वातावरण आणि आर्थिक अनिश्चितता यांचा भारतावर थेट परिणाम होत आहे. अशावेळी अर्थनीती, उत्पादनवाढ, रोजगार निर्मिती आणि सामाजिक स्थैर्य अत्यंत आवश्यक असते. पण दुर्दैवाने देशात समाजाला विभागण्याचे राजकारण तीव्र आहे. आर्थिक संकटाच्या काळात सरकारने लोकांच्या हातात रोजगार द्यायला हवा. उद्योगांना आधार द्यायला हवा. शेतीला संरक्षण द्यायला हवे. शिक्षण-आरोग्यावर अधिक खर्च करायला हवा. परंतु आज चित्र वेगळे दिसते. सरकारी मालमत्ता विकल्या जात आहेत. सार्वजनिक क्षेत्र कमकुवत केले जात आहे. करांचा भार सामान्य जनतेवर वाढत आहे. श्रीमंत अधिक श्रीमंत होत आहेत. गरीब अधिक गरीब होत आहेत. स्वतः प्रधानमंत्री यांनी गरीब आणखी वाढतील, असे विधान केले. यातून परिस्थितीची गंभीरता दिसते. देशाची खरी ताकद सामाजिक ऐक्य, शिक्षण, विज्ञान, उद्योग आणि लोकांच्या विश्वासात असते. मात्र समाजात भीती आहे. तणाव निर्माण केला जातो. तेव्हा आर्थिक प्रगतीची गती मंदावते. गुंतवणूकदारांना स्थिर वातावरण हवे. युवकांना रोजगार हवा, धार्मिक घोषणाबाजी नको. शेतकऱ्यांना हमीभाव हवा. द्वेषाचे राजकारण नाही. महिलांना सुरक्षितता आणि महागाईपासून दिलासा हवा असतो. आज भारतासमोर दोन मार्ग आहेत. एक मार्ग द्वेष, विभागणी आणि दिखाऊ राष्ट्रवादाचा आहे. दुसरा मार्ग संविधान, सामाजिक न्याय, आर्थिक समता आणि लोकशाही मूल्यांचा आहे. देशाला वाचवायचे असेल तर दुसरा मार्ग स्वीकारावा लागेल. आर्थिक प्रश्नांवर प्रामाणिक चर्चा करावी लागेल. बेरोजगारी, महागाई, शिक्षण, आरोग्य आणि शेती या मुद्द्यांना केंद्रस्थानी आणावे लागेल. रुपयाची घसरण, वाढती महागाई, तेलावरील परावलंबित्व, वाढती तूट आणि सामाजिक अस्थिरता या सगळ्या गोष्टी सामान्य माणसाच्या आयुष्याशी जोडलेल्या आहेत. देशाकडे मोठी लोकसंख्या आहे. तरुण शक्ती आहे. तंत्रज्ञान क्षमता आणि नैसर्गिक साधनसंपत्ती आहे. त्यासाठी सत्तेला अहंकार सोडून वास्तव स्वीकारावे लागेल. उत्पादन, संशोधन, रोजगार आणि सामाजिक न्याय यांना प्राधान्य द्यावे लागेल. भारताचा भविष्यकाळ हा द्वेषात नाही, तर समता, बंधुता आणि आर्थिक न्यायात आहे. याचे भान सत्ताधाऱ्यांना ठेवावे लागेल.●●

Gen Z साठी डॉ. बाबासाहेबांचा संदेश

स्मृती, तंत्रज्ञान आणि सामाजिक न्यायाची नवी भाषा

नेहा गोडघाटे
मो.9833657486

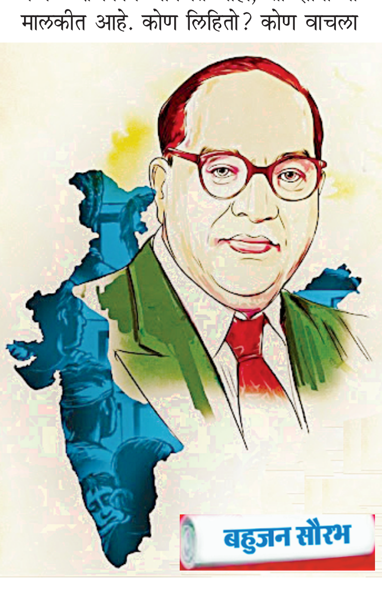

डॉ. बाबासाहेबांचा विचार जेव्हा Gen Z पर्यंत नेण्याची गरज आपण बोलतो, तेव्हा तो केवळ “तरुणांनी डॉ.बाबासाहेब वाचले पाहिजेत” एवढा साधा विषय राहत नाही. कारण Gen Z ही फक्त वयाने तरुण पिढी नाही; ती एका वेगळ्या ऐतिहासिक क्षणात जन्मलेली पिढी आहे. या पिढीने जातव्यवस्था थेट जुन्या स्वरूपात जितकी पाहिली नसेल, तितकी तिची नवी, अदृश्य आणि संस्थात्मक रूपे अनुभवली आहेत. ही पिढी संविधान वाचण्यापूर्वी सोशल मीडिया वाचते, वर्तमानपत्रापूर्वी नोटिफिकेशन पाहते, आणि सार्वजनिक सभेपेक्षा डिजिटल कम्युनिटीमध्ये आपली पहिली राजकीय जाणीव घडवते. त्यामुळे डॉ. बाबासाहेबांचा संदेश या पिढीला देताना केवळ घोषणा पुरेशी नाही; त्याचे नवे अर्थ लावणे आवश्यक आहे. डॉ. बाबासाहेबांचा मूलभूत आग्रह होता, मनुष्याने स्वतःला कमी समजू नये, अन्यायाला नैसर्गिक मानू नये आणि ज्ञानाच्या साहाय्याने आपली गुलामी ओळखावी. आज Gen Z समोरची अडचण वेगळी आहे. गुलामी अनेकदा उघड दिसत नाही. ती algorithm मध्ये लपलेली असते, भाषेत लपलेली असते, merit च्या नावाखाली लपलेली असते, corporate culture मध्ये लपलेली असते, dating apps मध्ये लपलेली असते, campus networks मध्ये लपलेली असते आणि “तू खूप sensitive आहेस” अशा वाक्यांमध्ये लपलेली असते. त्यामुळे डॉ. बाबासाहेबांचा पहिला संदेश आजच्या पिढीसाठी असा आहे. अन्याय केवळ मोठ्या घटनांमध्ये शोधू नका; तो दैनंदिन जीवनाच्या रचनेत कसा कार्य करतो, हे ओळखा. “शिका” या शब्दाचा अर्थही आज अधिक गंभीर झाला आहे. Gen Z कडे माहिती अफाट आहे, पण माहितीची उपलब्धता म्हणजे ज्ञान नव्हे. डॉ. बाबासाहेबांनी शिक्षणाला फक्त रोजगाराचे साधन मानले नाही; शिक्षण म्हणजे स्वतःच्या स्थितीचे राजकीय आणि सामाजिक भान. आज शिक्षण म्हणजे degree, placement, package किंवा LinkedIn profile इतकेच राहिले, तर डॉ. बाबासाहेबांच्या शिक्षणविचाराचा गाभा हरवतो. बहुजन तरुणांसाठी शिक्षण हे अजूनही mobility चे सर्वात मोठे साधन आहे, पण त्या शिक्षणाने स्वतःच्या समाजाशी नाते तोडू नये. शिक्षणाने केवळ व्यक्तीला वर नेऊ नये, तर तिला इतिहासाशी, स्मृतीशी आणि जबाबदारीशी जोडावे. हाच डॉ. बाबासाहेबांचा खोल संदेश आहे. आज बहुजन Gen Z एका द्वंद्वातून जात आहे. एका बाजूला तिला जागतिक जगात प्रवेश करायचा आहे - इंग्रजी भाषा, तंत्रज्ञान, करिअर, startups, creative economy, global identity. दुसऱ्या बाजूला तिच्या पाठीशी शतकानुशतकांचा अपमान, वंचना, सामाजिक बहिष्कार आणि संघर्षाचा इतिहास उभा आहे. या दोन जगांमध्ये तुटून न जाता, दोन्हींचा अर्थपूर्ण संवाद घडवणे ही या पिढीची मोठी जबाबदारी आहे. डॉ. बाबासाहेब आधुनिकतेचे विरोधक नव्हते; ते विवेकहीन आधुनिकतेचे विरोधक होते. त्यांनी परंपरेची चिकित्सा केली, पण आधुनिकतेलाही न्याय, समता आणि बंधुता यांच्या कसोटीवर तपासले. Gen Z साठी ही भूमिका फार महत्त्वाची आहे.

आज डिजिटल माध्यमांनी अभिव्यक्ती लोकशाहीकृत केली आहे. पूर्वी ज्यांचे आवाज मुख्य प्रवाहातील वृत्तपत्रे, साहित्यसंस्था, विद्यापीठे किंवा सांस्कृतिक मंडळे ऐकत नव्हती, ते आवाज आता स्वतःचे ज्ञानपीठ निर्माण करू शकतात. ही मोठी क्रांती आहे. पण डिजिटल अवकाशातही सत्ता आहे - visibility ची सत्ता, virality ची सत्ता, trend ची सत्ता, आणि shallow representation ची सत्ता. डॉ. बाबासाहेबांचा विचार जर फक्त status, reel, DP, slogan किंवा anniversary post इतकाच राहिला, तर तो algorithm च्या उपभोगाचा भाग बनू शकतो. त्यामुळे Gen Z ने डॉ. बाबासाहेबांना फक्त share करणे पुरेसे नाही; त्यांना समजून घेणे, वाचणे, चर्चा करणे आणि कृतीत आणणे आवश्यक आहे. “संघटित व्हा” या संदेशाला आज नवी भाषा हवी आहे. संघटन म्हणजे फक्त मोर्चा किंवा सभा नाही. संघटन म्हणजे knowledge networks तयार करणे, बहुजन विद्यार्थ्यांसाठी study circles उभारणे, legal awareness वाढवणे, mental health वर बोलणे, career guidance उपलब्ध करून देणे, वाचनसंस्कृती निर्माण करणे, आणि digital spaces मध्ये dignified discourse टिकवणे. आजचा संघर्ष केवळ राजकीय घोषणेत नाही; तो ज्ञानाच्या मालकीत आहे. कोण लिहितो? कोण वाचला जातो? कोणाला मंच मिळतो? कोणाच्या वेदनेला “literature” म्हटले जाते आणि कोणाच्या वेदनेला “complaint” म्हणून बाजूला केले जाते? हे प्रश्न Gen Z ने विचारले पाहिजेत. डॉ.बाबासाहेबांचा संदेश Gen Z साठी आणखी एका स्तरावर महत्त्वाचा आहे - self-respect. आधुनिक अर्थव्यवस्थेत तरुणांना सतत स्वतःला विकावे लागतेः CV मध्ये, interviews मध्ये, social media profiles मध्ये, personal branding मध्ये. पण self-branding आणि self-respect यात फरक आहे. डॉ. बाबासाहेबांनी स्वाभिमान शिकवला. स्वाभिमान म्हणजे केवळ स्वतःवर प्रेम करणे नाही; स्वतःचा अपमान करणाऱ्या व्यवस्थेला नैतिक मान्यता न देणे. बहुजन तरुणाने यशस्वी व्हावेच, पण यशस्वी होताना आपल्या समाजाच्या इतिहासाला लाजू नये. स्वतःची भाषा, आडनाव, परिसर, कुटुंबाची पार्श्वभूमी, संघर्ष यांना कमीपणाचे चिन्ह समजू नये. ही डॉ. बाबासाहेबांच्या विचारांची अत्यंत समकालीन बाजू आहे. आजच्या पिढीसमोर मानसिक आरोग्य, एकटेपणा, स्पर्धा, बेरोजगारी, असुरक्षितता आणि सामाजिक तुलना यांचे मोठे संकट आहे. डॉ. बाबासाहेबांचा विचार येथेही आधार देतो. कारण त्यांचा विचार व्यक्तीला केवळ राग देत नाही; तो अर्थ देतो. तो सांगतो की तुमची वेदना वैयक्तिक अपयश नाही, तिच्या मागे सामाजिक रचना असू शकते. तो तरुणाला victimhood मध्ये अडकवत नाही; उलट त्याला critical consciousness देतो. स्वतःचे दुःख समजून घेऊन त्यातून सामाजिक संवेदना निर्माण करणे, ही डॉ. बाबासाहेबांच्या विचारांची मोठी ताकद आहे. Gen Z साठी डॉ. बाबासाहेबांचा संदेश म्हणूनच तीन शब्दांत बंदिस्त करता येत नाही, जरी “शिका, संघटित व्हा, संघर्ष करा” हे त्याचे केंद्र असले तरी. आज त्याचा विस्तार असा आहे - शिका, पण विचार न गमावता. यशस्वी व्हा, पण स्मृती न पुसता. डिजिटल व्हा, पण विवेक हरवू न देता. आधुनिक व्हा, पण न्यायाच्या बाजूने उभे राहण्याची नैतिक हिंमत जपत. स्वतःसाठी उभे राहा, पण समाजापासून तुटू नका. डॉ. बाबासाहेब Gen Z साठी भूतकाळातील प्रतीक नाहीत. ते भविष्याचे intellectual toolkit आहेत. त्यांच्या विचारांतून ही पिढी स्वतःला अधिक सक्षम, अधिक सजग आणि अधिक जबाबदार बनवू शकते. Gen Z कडे साधने आहेत, वेग आहे, भाषा आहे, तंत्रज्ञान आहे. डॉ. बाबासाहेबांचा विचार या सर्वांना दिशा देऊ शकतो. कारण शेवटी कोणत्याही पिढीचे मोजमाप तिच्या gadgets ने होत नाही; तिच्या न्यायबुद्धीने होते. ●●

बौद्ध तत्त्वज्ञानाने भारावलेले व्यक्तिमत्व

रुपाताई कुलकर्णी बोधी

प्रदीप शेंडे
मो. ९४२२५४१९४५

प्रचलित परंपरेनुसार माणूस कोणत्या समाजात व कुटुंबात जन्म घेतो, त्यावर त्याची प्रतिष्ठा ठरविली जाते. परंतु काही व्यक्ती अशा असतात की, समाजव्यवस्थेत वरच्या घटकात जन्म घेऊनही त्या व्यवस्थेला नाकारून सर्वसामान्य तळागाळातील जनतेशी बांधीलकी ठेवून, त्यांच्या प्रश्नांशी एकरूप होवून, शोषित पीडित समाजाच्या उत्थानासाठी आपले संपूर्ण आयुष्य खर्ची घालतात. मग, आपले आप्त, स्वकीय व समाजबंधू यांचे रोषाला सामोरे जावे लागले तरी त्याची पर्वा न करता सातत्याने समाजकार्याला झोकून देतात. याच मालिकेत मोलकरीण संघटनेच्या नेत्या, संस्कृत पंडित, जेष्ठ सामाजिक विचारवंत, असंघटित कामगारांसाठी आपले संपूर्ण आयुष्य समर्पित करणाऱ्या ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्त्या डॉ. रूपाताई कुलकर्णी बोधी यांच्या सामाजिक, सांस्कृतिक आणि परिवर्तनशील फुले - शाहू -आंबेडकरी वैचारिक कार्याचा आढावा, त्यांचा 81 वा वाढदिवस आणि बुद्ध पौर्णिमेच्या पर्वावर घेणे क्रमप्राप्त ठरते.

प्रचलित परंपरेनुसार माणूस कोणत्या समाजात व कुटुंबात जन्म घेतो, त्यावर त्याची प्रतिष्ठा ठरविली जाते. परंतु काही व्यक्ती अशा असतात की, समाजव्यवस्थेत वरच्या घटकात जन्म घेऊनही त्या व्यवस्थेला नाकारून सर्वसामान्य तळागाळातील जनतेशी बांधीलकी ठेवून, त्यांच्या प्रश्नांशी एकरूप होवून, शोषित पीडित समाजाच्या उत्थानासाठी आपले संपूर्ण आयुष्य खर्ची घालतात. मग, आपले आप्त, स्वकीय व समाजबंधू यांचे रोषाला सामोरे जावे लागले तरी त्याची पर्वा न करता सातत्याने समाजकार्याला झोकून देतात. याच मालिकेत मोलकरीण संघटनेच्या नेत्या, संस्कृत पंडित, जेष्ठ सामाजिक विचारवंत, असंघटित कामगारांसाठी आपले संपूर्ण आयुष्य समर्पित करणाऱ्या ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्त्या डॉ. रूपाताई कुलकर्णी बोधी यांच्या सामाजिक, सांस्कृतिक आणि परिवर्तनशील फुले - शाहू -आंबेडकरी वैचारिक कार्याचा आढावा, त्यांचा 81 वा वाढदिवस आणि बुद्ध पौर्णिमेच्या पर्वावर घेणे क्रमप्राप्त ठरते.

रूपाताईंचा जन्म 27 एप्रिल 1945 रोजी झाला. त्यांचे वडील आप्पासाहेब कुलकर्णी बुद्धीप्रामाण्यवादी व नास्तिक प्रवृत्तीचे होते. तर त्यांची आई प्रमिला टेंभुर्णीकर कुलकर्णी या त्रिपुरा काँग्रेसच्या पदाधिकारी म्हणून कार्यरत होत्या. त्या काळात काँग्रेसच्या जबलपूर येथील काँग्रेस अधिवेशनात त्यांनी सहभाग नोंदविला होता. त्यावेळी काँग्रेसच्या अनेक मोठ्या नेत्यांना त्यांनी जवळून पाहिले होते. तात्पर्य बालपणापासूनच रूपाताईंना कुटूंबाकडून समाजकार्याचा वारसा लाभला आहे. रूपाताईंनी नागपूर विद्यापीठातून संस्कृत विषयात एम.ए. केले असून पी.एचडी केली आहे. वयाच्या अवघ्या 21व्या वर्षी त्यांनी प्राध्यापकाची नोकरी स्वीकारली होती. त्या समाजसेवेकडे वळण्याचे प्रमुख कारण म्हणजे नागपूर विद्यापीठाचे तत्कालीन कुरुगुरू दादासाहेब काळमेघ यांनी त्यांना विद्यार्थिनींकरता शैक्षणिक शिबीर 1980 च्या दरम्यान त्यांनी 'विद्यार्थिनी क्रांती दल' या संघटनेची स्थापना केली. त्या काळात हुंडा प्रथेने जोर धरला होता याची दखल घेऊन हुंडा घेवून लग्न होणाऱ्या स्थळी जावून धडक देण्यास प्रारंभ करण्यात आला. त्यासाठी त्यांनी 'सामाजिक समता समिती' ची स्थापना केली. या समितीचे प्रवर्तक जेष्ठ पत्रकार बाबा दळवी होते. याच दरम्यान १९८० साली हुंडाविरोधी आघाडीची स्थापना टिळक नगरच्या रामटेके बंगल्यातल्या छोट्या भाड्याच्या घरात झाली. या चळवळीत नागपुरातील अनेक तरुण वक्ते, पत्रकार, वकील, सामाजिक कार्यकर्ते सामील झालेत. यामध्ये अनेक युवतींचा देखील त्यात समावेश होता. विशेष म्हणजे हुंडाविरोधी आघाडीने हुंडा घेऊन केलेल्या लग्नाच्या मंडपासमोर निषेधदर्शक निदर्शने, कॉलेजमध्ये जाऊन प्रबोधन, शपथ ग्रहण, हुंडाविरोधी चित्र स्पर्धा, हुंड्यावरील प्रश्नोत्तरी पुस्तिकेची निर्मिती व विक्री गावोगावी पुन्हा विरोधी किंवा संमेलने, हुंड्यावरील पथनाट्याचे चौकाचौकात व गावोगावी हुंडाविरोधी युवा संमेलने घेण्यात आलीत. ही चळवळ गतिमान व्हावी या दृष्टीने क्लासमध्ये शिकणाऱ्या व शिकवणाऱ्या असे दोन्ही गट एकत्रितपणे 'ज्वालाफुले' हे पथनाट्य सादर करीत. त्याचाच एक भाग म्हणून नागपूरला हिवाळी अधिवेशन सुरू असताना, आमदार निवासाच्या हिरवळीवर या मुलींनी या पथनाट्याचे सुंदर सादरीकरण केले. त्यामुळे प्रभावीत होवून काही आमदारांनी या प्रयोगाला आपणहून आर्थिक मदत केली. हुंडाविरोधी प्रथेची तीव्रता विचारात घेऊन रूपाताईंनी या पथनाट्याचा विस्तार करून 'जमूरा' हे दीड तासाचे पथनाट्य बसवले. या पथनाट्यात पुरुष कलाकारांनी देखील भाग घेतला. त्यामध्ये सुप्रसिद्ध बालरोग तज्ज्ञ डॉ. प्रकाश पाटील व 'जमूरा' बनलेले नागपूर पत्रिकेचे पत्रकार शरद देशमुख या दोन प्रमुख पात्रांचे महत्त्वाचे योगदान होते तर संगीताची बाजू स्वतः रूपाताई व त्यांचे धाकटे बंधू डॉ. विवेक कुलकर्णी यांनी सांभाळली होती. मेडिकल मेयोमधील डॉक्टरांचा देखील सहभाग होता. 30 मार्च 1980 रोजी हुंडा घेऊन लग्न करणाऱ्या मंडप व हॉल समोर निदर्शनाचा कार्यक्रम राबविण्यात आला. विदर्भात अनेक शाखा स्थापन झाल्यात. संपूर्ण महाराष्ट्रात याचे याचे लोन पसरायला लागले. याचा परिणाम असा झाला की, देशपातळीवर संजय गांधी यांच्या पाच कलमी कार्यक्रमात हुंडाबंदी हेही एक कलम समाविष्ट करण्यात आले होते. मोलकरीण संघटना व घर कामगार महिलांसाठी चळवळ उभारण्याची प्रेरणा त्यांचेकडे मोलकरीण म्हणून काम करणाऱ्या लक्ष्मी नावाच्या बाईमुळे मिळाली, असे त्या सांगतात. पण मध्येच ती अचानक येईनाशी झाली. त्यांनी वस्तीत जाऊन चौकशी केली असता कळले की ती आजारी पडली. तेव्हा झोपडीबाहेर रस्त्यावर बसून भीक मागत - मागतच अवचित गेली. हे ऐकून आम्ही सगळे हलून गेलो. परिणामी मोलकरीण संघटनेच्या कार्याला गती मिळाली आणि 1980 मध्ये 'विदर्भ मोलकरीण संघटना' स्थापन झाली. या संघटनेच्या शाखा पुणे, मुंबई, दिल्ली, औरंगाबाद, नाशिक या ठिकाणी सुरू झाल्या. रूपाताई म्हणतात, ‘महिला सशक्तीकरणाचा नारा, चहुबाजूंनी दिला जात आहे. मात्र ज्या स्त्रियांमुळे पुरुषांबरोबर स्पर्धा करण्याची संधी गृहिणींना मिळते, त्या स्त्रियांच्या योगदानाची चर्चा कुठेच होत नाही. त्यांना कामवालीबाई, धुणेवाली, मोलकरीण किंवा अगदी बाई अशा नावाने हाक दिली जाते. त्यांची ओळख, त्यांचे वास्तविकता कळावी म्हणून, सामाजिक अंगाने सर्वेक्षण फॉर्ममध्ये 'जात' हा कॉलम टाकला होता. त्यात मागासवर्गीय प्रवर्ग आणि खुला असे दोन प्रवर्ग होते. त्यात खुल्या प्रवर्गात शंभरात फक्त एक महिला ब्राह्मण जातीची हे ब्राह्मण जातीचे हे प्रमाण होते.' हे वास्तव संघर्षास कारणीभूत ठरले. विदर्भ मोलकरीण संघटना कार्यरत असतानाच अतिक्रमित झोपड्यांचा प्रश्न सोडवण्यासाठी त्यांनी कायदेशीररित्या आव्हान देऊन अतिक्रमित झोपड्या संरक्षित करण्याचा न्यायालयीन लढा जिंकला. घरेलू कामगारांच्या लढ्यामध्ये प्रामुख्याने गोसीखुर्द प्रकल्पाचे नेते व ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्ते विलास भोंगाडे यांनी मोलाचे सहकार्य केले आहे. सद्यःस्थितीत विदर्भ मोलकरीण संघटनेचे नेतृत्व सुजाताई भोंगाडे करीत आहेत. एक खंत मात्र त्यांना आहे की, हुंड्याच्या प्रश्नावर सहानुभूती दर्शविणारेही मोलकरीण यांच्या प्रश्नांवर विरोध करायला लागले. परंतु मोलकरीण संघटनेने सातत्याने 28 वर्ष लढा दिल्यामुळे घरकामगारांसाठी 2008 मध्ये महाराष्ट्रात 'घरेलू कामगार कायदा' लागू झाला. परंतु त्याची प्रभावी अंमलबजावणी होते की नाही, यावर देखरेख ठेवण्यासाठी शासन स्तरावर 'अंमलबजावणी नियंत्रण मंडळ' असण्याची गरज आहे. असे त्यांना वाटते. समाधानाची बाब ही की, 2021 मध्ये केंद्र सरकारने असंघटित कामगारांच्या नोंदणीचे एक, स्वतंत्र ई- पोर्टल' सुरू करून त्याची नोंदणी करण्यास प्रारंभ केला आहे.

हुंडाविरोधी आघाडी व घरेलू कामगार चळवळी सोबतच तथागत बुद्ध, महात्मा जोतीराव फुले, सावित्रीबाई फुले, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व परिवर्तनवादी महामानव यांच्या विचारांचा प्रभाव त्यांच्या साहित्य आणि कार्यकर्तृत्वातून दिसून येतो. त्यामुळे प्रचंड वाचन, मनन, चिंतन करण्याची त्यांना सवय जडली आहे. रेडिओ व दूरदर्शनवर गायनाचे कार्यक्रम देखील झाले आहेत. त्यांचा अनेक मान्यवरांशी संपर्क आला. त्यामध्ये अनिल अवचट, डॉ. कुमार सप्तर्षी डॉ. नरेंद्र दाभोळकर, डॉ. अरुण लिमये व डॉ. भा. ल. भोळे आदी मान्यवरांचा त्यात समावेश आहे. घरकामगार चळवळीच्या निमित्ताने माजी मुख्यमंत्री अ. र. अंतुले, शरद पवार व पृथ्वीराज चव्हाण यांच्याशी देखील त्यांचा संपर्क आलेला आहे. अनेक संकटांचा सामना सुद्धा त्यांना काही प्रकरणात करावा लागला. त्यामध्ये प्रामुख्याने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या 'रिडल्स इन हिंदूयिझम' यातील 'रिडल्स ऑफ राम अँड कृष्ण' हा लेख जेव्हा प्रकाशित झाला तेव्हा आणि डॉ. श्रीकांत जिचकार यांनी 1994 मध्ये नागपुरात जो 'अश्वमेध यज्ञ' आयोजित केला होता. या दोन घटनांचा त्यात समावेश आहे. या अश्वमेध यज्ञ कार्यक्रम विरोधी आंदोलनात डॉ. यशवंत मनोहर व डॉ. सीमा साखरे यांचे सहकार्य त्यांना लाभले. त्यांनी हुंडाविरोधी परिषदा व विविध उपक्रमांचे आयोजन केलेले आहे. रूपाताईंच्या संशोधनात्मक साहित्यामध्ये बौद्ध धम्मदीक्षेवर आधारित संस्कृत महाकाव्य सौंदरनंदम, प्राचीन संस्कृत साहित्यातील दास व कामगार, वराहमिहिरांचे दकार्गल्म (भूगर्भातील जलाचा शोध घेणारे शास्त्र), बुद्ध कन्यांच्या मुक्ती गाथा थेरी गाथा, आचार्य अश्वघोषकृत वज्रसूची, सच्चधर्मपुंडरिक सूत्र व रूपांतर या ग्रंथांचा समावेश आहे. सामाजिक कार्य करीत असतानाच रूपाताई यांनी महात्मा फुले समग्र वांङ्मय व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे साहित्य अभ्यासल्यानंतर आपल्या देशातील जात वास्तवाची त्यांना जाणीव झाली. या दरम्यान 'पीपल्स डेमोक्रॅटिक मुव्हमेंट' या संघटनेचे धर्मांतर करण्याचे आवाहन असलेले पत्र सुजान मुलांनी त्यांना दिले. त्यावेळी त्यांनी धम्मदीक्षा कार्यक्रमाला उपस्थित राहण्याचा निर्णय घेतला. त्यामुळेच त्यांनी 1992 सालच्या 4 ऑक्टोबर रोजी एका कार्यक्रमात बौद्ध धम्म स्वीकाराला. या घटनेस 2025 मध्ये 33 वर्ष पूर्ण होत आहे. चळवळीच्या बेचाळीस वर्षांपैकी 30 वर्ष बौद्ध म्हणून मी जगले आहे. बौद्ध धम्मामुळे त्यांच्या जीवनाचा प्रवास सामाजिक चळवळीतून डॉ. आंबेडकरांकडे व डॉ. आंबेडकरांकडून भगवान बुद्धाकडे असा आहे. या निर्णयास त्यांच्या आजीचा पूर्ण पाठिंबा होता. ती म्हणाली ‘माझी नात आज खरी बुद्धिमान झाली. निर्बुद्ध नाही’ असे त्या अभिमानाने सांगतात. बुद्ध धम्मदीक्षा घेऊन एक प्रकारच्या मुक्ततेचा आणि योग्य निर्णय घेतल्याच्या समाधानाचा अनुभव त्या घेत होत्या. त्या अनुषंगाने स्पष्ट मत व्यक्त करतात, ‘मला अजूनही हे सर्व धर्मनिरपेक्षवाद्यांना सांगावेसे वाटते की, सर्व बुद्धिवाद्यांनी बौद्ध बनावे. जे जात, धर्म खरोखर मानत नाहीत, त्यांनी हे जन्मतः ब्राह्मणादि जातीचे बंधन ठेवावेच कशाला? जेव्हा समाजातील विख्यात लेखक, कवी, कलावंत, वक्ते, वकील, डॉक्टर आदी गटातील लोक बुद्ध विचारांचा व बौद्ध धर्माचा अंगीकार करतील, तेव्हाच विषमतावाद्यांना या गोष्टीचे भय वाटेल. एकीकडे विज्ञाननिष्ठ असा व्यवसाय करावयाचा तर दुसरीकडे व्यक्तिगत आयुष्यात कर्मकांडे, धार्मिक सण, उत्सव, व्रतवैकल्ये, विधिपूर्वक लग्न, मौंजी पार पाडायचे याला काय अर्थ आहे. परंतु हे सर्रास सुरू आहे, यात काही गैर आहे. असे कुणालाही वाटत नाही.’ असे असले तरी रूपाताई आयुष्याच्या उत्तरार्धात खंत व्यक्त करताना म्हणतात, ‘कुटुंबातील जिवलगांना गमावल्यानंतर या वळणावर त्या अगदी खऱ्या अर्थाने एकट्या आहेत. संकटाच्या काळात जोडलेली माणसेच मदत करतात. बाकी आपलेपणा जपायला कुणाला वेळ नसतो. हे आपण सगळे समजून घेऊन शहाणपणाने वागलो तर आयुष्याचे हेही एकटे वळण सुसह्य होते. आयुष्याच्या उत्तरार्धात रूपाताईंना देशातील सद्यःस्थिती लोकशाही व संविधानाला मारक वाटत असून त्यासाठी सर्व धर्मनिरपेक्षतावादी लोकांनी या परिस्थितीचा मुकाबला करण्यासाठी सक्रिय होणे काळाची गरज आहे. रूपाताईंनी नुकतेच 82 व्या वर्षात पदार्पण केले आहे. या निमित्त त्यांना उदंड आयुष्य लाभो, अशी मंगलमय कामना व्यक्त करतो.●●

स्वाभिमानाकडे जात असताना अडथळे : उपवर्गीकरण

एकिकडे हजारो वर्षे गुलामगिरीत पिचलेला माणसाला स्वाभिमानाची जाणीव होऊ लागली ती जाण्याची क्रांती जाणीवेची क्रांती खालून पाडण्यासाठी अनेक प्रयत्न सुरू झालेले आहेत : गुलाम मनातून स्वाभिमानी माणसाकडे जात असताना सामाजिक राजकीय पातळीवर बांधवा-बांधवांमध्ये दुही निर्माण करण्याचे षडयंत्र आज आपल्या समाजात होताना दिसत आहेत. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी दिलेले, “Tell the slave he is slave and he will revolt.” “गुलामाला तो गुलाम आहे हे सांगा, तो विद्रोह करेल.” हे वाक्य फक्त एका संघर्षाची भाषा नव्हती, तर संपूर्ण सामाजिक परिवर्तनाचे तत्त्वज्ञान होते. अन्याय सहन करणारा माणूस जोपर्यंत आपल्या दुःखाला नियती समजतो, तोपर्यंत तो शांत राहतो. पण ज्या क्षणी त्याला आपल्या गुलामीची जाणीव होते, त्या क्षणी त्याच्या मनात विद्रोह जन्म घेतो. त्यामुळे कोणतीही क्रांती रस्त्यावर उतरण्यापूर्वी माणसाच्या मनात निर्माण होत असते. गुलामी म्हणजे फक्त हातातल्या बेड्या नव्हेत. माणसाच्या विचारांवर, स्वाभिमानावर आणि अस्तित्वावर जेव्हा बंधने लादली जातात, तेव्हाही गुलामी निर्माण होते. भारतातील जातिव्यवस्था ही अशाच मानसिक गुलामीचे सर्वात मोठे उदाहरण आहे. हजारो वर्षे काही समाजघटकांना कनिष्ठ ठरवून त्यांना शिक्षण, संपत्ती, सत्ता आणि माणूस म्हणून जगण्याचे अधिकार नाकारण्यात आले. इतकेच नव्हे, तर त्यांच्या मनात हीनत्वाची भावना रुजवली गेली. त्यामुळे अनेकांनी स्वतःलाच कमी समजायला सुरुवात केली. हीच गुलामीची सर्वात भीषण अवस्था होती. अशातच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी तुम्ही गुलामासारखे वागवले जात आहात याची जाणीव करून दिली. जातिनिहाय पक्षपाती वागणूक मिळत असलेल्या फार मोठ्या समुदायाला खडबडून जाग आली. आपल्यावर अन्याय होत आहे हेच त्यावेळी या जनसमुदायाला समजत नव्हते. ‘ठेवले अनंते तैसेचि रहावे’ या उक्तीप्रमाणे आम्ही जगत होतो. वर्षानुवर्षे वर्षे असेच जगायचे आहे यावर विश्वास होता. कारण ती मानसिकता तयार करण्यात आली होती. पिळवणूक होत होती. त्यातून बाहेर कसे पडायचे हेही कळत नव्हते. मानसिक दृष्टीने मोठा जनसमुदाय गुलाम झालेला होता. अशा या जनसमुदायाला हलवून झोपेतून जागे करायचे अनन्यसाधारण काम डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी केले. त्यांच्या मानसिक गुलामीवरील हा सर्वात मोठा प्रहार होता. त्यांनी वंचित समाजाला फक्त संघर्षाची भाषा दिली नाही, तर आत्मभान दिले. “तुम्ही हीन नाही, तुम्ही माणूस आहात” हा संदेश त्यांनी समाजाच्या मनात रुजवला. डॉ.बाबासाहेबांना माहिती होते की, जोपर्यंत माणूस स्वतःला गुलाम समजत राहील, तोपर्यंत त्याची मुक्ती होणार नाही. म्हणूनच त्यांनी सर्वप्रथम माणसाला स्वतःची किंमत ओळखायला शिकवले. समाजातील काही घटकांनी स्वतःची किंमत ओळखायला सुरुवात केली आणि काही घटक त्या विचारापासून वंचित राहिले. महाडच्या चवदार तळ्याचा सत्याग्रह हा फक्त पाणी पिण्याचा संघर्ष नव्हता; तो स्वाभिमानाचा विद्रोह होता. सार्वजनिक पाण्यावर अस्पृश्यांना बंदी घालणाऱ्या व्यवस्थेविरुद्ध डॉ. बाबासाहेबांनी उभारलेला हा लढा मानवतेचा लढा होता. त्या दिवशी ओंजळभर पाणी पिताना अस्पृश्य समाजाने केवळ तहान भागवली नाही, तर हजारो वर्षांच्या अन्यायाला आव्हान दिले. त्या एका कृतीने गुलाम मनात स्वाभिमान जागा झाला. मनुस्मृती दहन ही देखील एक क्रांतिकारक घटना होती. डॉ. बाबासाहेबांनी मनुस्मृती जाळून विषमता आणि अन्यायाला धार्मिक आधार देणाऱ्या विचारसरणीला थेट आव्हान दिले. जे नको होते ते विचार जाळण्याचा हा एक प्रतिकात्मक प्रयोग होता. ते एक पुस्तक नव्हते; तर माणसाला माणसापासून दूर करणारे विचार जळत होते. बाबासाहेबांचा संघर्ष हा व्यक्तीविरोधी नव्हता, तर अन्यायकारी व्यवस्थेविरोधी होता. विचार सारणी विरूद्ध होता. माणसांमध्ये जागृती करीत असताना डॉ. बाबासाहेबांनी शिक्षणाला सर्वात मोठे शस्त्र मानले. “शिका, संघटित व्हा आणि संघर्ष करा” हा त्यांचा संदेश आजही समाजाला दिशा देणारा आहे. शिक्षण माणसाला फक्त नोकरी देत नाही, तर त्याला विचार करायला शिकवते. विचार करणारा माणूस प्रश्न विचारतो, स्वस्त बसत नाही तर त्यातून बंधूभाव निर्माण होतो. माणूस संघटित होऊ लागतो आणि प्रतिकार करतो आणि असा माणूस कायम गुलाम राहत नाही. म्हणूनच शोषक व्यवस्थांना शिक्षणाची भीती वाटते. कारण शिक्षण माणसाच्या मनातील अंधार दूर करते. आजही समाज पूर्णपणे मुक्त झालेला नाही. जातीभेद, स्त्रीदमन, अंधश्रद्धा, आर्थिक शोषण आणि धर्माच्या नावावर पसरवला जाणारा द्वेष ही आधुनिक गुलामीची रूपे आहेत. आता तर जाती-जातीत वैर आणि भांडणे लावून देण्याचा प्रकार आपल्या समाजात सुरू आहे जे डॉ.बाबासाहेबांनी दिलेल्या शिका, संघटित व्हा आणि संघर्ष करा या तत्त्वाच्या विरोधात आहे. आम्ही जेवढे असंघटित राहू तेवढे आमच्यावर अन्याय करणे सोपे जाईल असे राजकीय आणि सामाजिक धुरिणांना आजही वाटते आणि तसा एकमेकांपासून तोडण्याचा प्रयत्न अनेक पातळीवर केला जातो. त्याच मानसिकतेतून आज जाती जातीत गट निर्माण करणे, विषमता पसरवणे, द्वेष वाढवणे हाच प्रकार आज चालत असलेला दिसून येतो. जातीय उपवर्गीकरणाचा प्रयत्न हेही त्याचाच भाग असल्याचे दिसून येत आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी समानता निर्माण करण्यासाठी प्रयत्न केले. त्यावर हा प्रहार आहे. नुकतीच आमची एक पिढी शिक्षण घेऊन थोडीशी उच्च दर्जा प्राप्त करू लागली तर त्या तथाकथीत उच्चवर्णीय लोकांच्या डोळ्यात शल्य निर्माण झाले. ते शल्य त्यांच्या डोळ्यात इतके खुपू लागले की आज आमच्यातील बंधुभाव नष्ट करायचा प्रयत्न सुरू केला आहे. त्यांच्या ताटात जास्त गेले, तुझ्या ताटात कमी आले अशी चुगलखोरी सुरू केली आणि आम्ही इतके हलक्या कानाचे आहोत की आम्हाला ते सारे खरे वाटायला लागले. त्यासाठी ओढाताण सुरू झाली. त्याचे पर्यवसान जातीय उपवर्गीकरणाच्या धोरणात होऊ लागले. हे सर्व जातीय उतरंड कायम ठेवण्यासाठी केले जात आहे याची आम्हाला भान राहिलेले नाही. यात आरक्षणाचा मुद्दा महत्त्वाचा ठरवला गेला. आरक्षणाचा फायदा त्यांना जास्त झाला, आम्हाला कमी झाला अशी ओरड आमचेच बांधव करीत आहेत. किंबहुना हे विचार त्यांच्या मनात जाणिवपुर्वक रुजवले गेले आहे. भावंडा भावंडांमध्ये भांडणे लावण्याचे काम सध्याचे वर्णव्यवस्थावादी करीत आहेत हे आपण समजून घेण्यास अपूर्ण ठरत आहोत. पूर्वीचा मागासलेला समाज आज केवळ आरक्षणाने पुढारलेला होत नाही आहे. तर त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दिलेल्या तत्त्वांचे पालन केले. अंधश्रद्धा रुढी परंपरा आणि अनिष्ट व्रतवैकल्यांचा त्याग केल्यामुळे त्यांची प्रगती झाली आहे. बुद्धाचा मार्ग अवलंब केल्यामुळे ते उत्तरोत्तर पुढे पुढे जात आहे याचा विसर आजच्या राजकीय धुरिणांना तसेच आमच्या अबौद्ध बांधवांना पूर्णपणे पडलेला दिसून येतो. त्यामुळे त्यांनी अशा प्रकारे समाज संघटित होऊ न देणे यासाठी प्रयत्न सुरू केले आहे, हा डॉ.बाबासाहेबांच्या विचारांचा खून आहे हे ढळढळीत सत्य आहे. आम्ही शिक्षित झालोत पण जे थोडेफार संघटित आहोत त्यांना संघटित होऊ न देण्याचा घाट आजच्या सरकारने मांडलेला आहे. जेव्हा लोक संघटित नसतात तेव्हा ते संघर्ष करू शकत नाही. त्यांच्यावर अन्याय अत्याचार सहज करता येतात. त्यांच्यावर राज्य करता येते. म्हणून ‘शिका, संघटित करा, संघर्ष करा’ या मंत्राचे मुळापासून उन्मुलन करण्यासाठी उपवर्गीकरण सुरू केले आहे, हे स्पष्टपणे दिसून येत आहे. आमचे सरकार आणि आमचे बांधव हे पूर्णपणे विसरतात की आपल्यापैकी बरेच लोक जे ग्रामीण भागात राहतात ज्यांना अजून सोयी-सुविधा उपलब्ध झाल्या नाही. ते आजही अन्याय सहन करत जगतात, कारण त्यांना त्यांच्या अधिकारांची पूर्ण जाणीव नाही. आरक्षणापासून तर ते कोसो दूर आहेत. त्यामुळे डॉ. बाबासाहेबांचे विचार त्यांच्यापर्यंत पोहोचणे आजही तितकेच महत्त्वाचे आहेत. समाजाला जागे करण्यासाठी आजही विचारांची क्रांती आवश्यक आहे. त्या विचाराच्या क्रांतीला तोडमोड करण्याचे काम आजचे सरकार आणि आमची इतर भावंडे करीत आहे हेच यातून दिसून येत आहे. डॉ. बाबासाहेब म्हणाले होते, “मनुष्य महान जन्माने नसतो, तर कर्माने महान असतो.” या विचारातून त्यांनी समतेचा खरा अर्थ समाजाला शिकवला. त्यांनी दिलेली स्वातंत्र्य, समता आणि बंधुता ही मूल्ये केवळ संविधानातील शब्द नाहीत, तर मानवतेच्या नव्या समाजाची पायाभरणी आहेत. आमच्या बांधवांची मधील एक चूक नाहीसे करण्याचे काम आजचे सरकार जातीय उपवर्गीकरणाने करीत आहे हे नाकारता येत नाही. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांमुळे जी सामाजिक क्रांती झाली तेव्हाचा पिचलेला समाज डॉ. बाबासाहेबांनी संविधानातून दिलेल्या आरक्षणामुळे आणि इतर अनेक संविधानिक अधिकारांमुळे पुढे पुढे जात आहे कारण क्रांती तलवारीने होत नाही; ती विचारांनी होते. गुलामीची जाणीव हीच विद्रोहाची पहिली ठिणगी असते आणि जागा झालेला माणूस कधीही पुन्हा गुलाम राहत नाही. ही जाणीवेची क्रांती आहे. गुलाम मनातून स्वाभिमानी माणसाकडे जात असताना अडथळे निर्माण करणे हेच आजच्या सरकारचे धोरण आहे असे दिसून येत आहे.●●

प्रा. संध्या वैद्य
मो. 9029219634

वेळ

अनंतायन

ॲड. अनंत खेळकर
मो. 9370061677

एके दिवशी अचानक आठवण येते की, अरे! गेल्या कित्येक दिवसांपासून आपण अमक्याशी बोललोच नाही. मग मनात विचार येतो की, चला! आज आपण बोलूया. पण पुन्हा मनात विचार येतो की, बोलावे तरी कोणत्या विषयावर? कारण पूर्वीप्रमाणे आता बोलण्यासारखी कोणती गोष्ट ऊरलेली नसते. गेल्या कित्तेक दिवसांत संपर्क नसल्याचा हा परिणाम असतो. ज्याप्रमाणे रोपट्याला नियमीत पाणी द्यावे लागते तसेच संबंधालाही संवादाचे पाणि नियमीतपणे दिले नाही तर संबंध असो की रोपटे हे कोमेजून जाणार एवढे मात्र नक्की. नाते हे एकदम तुटत नसते. ते हळूहळू फिके पडत जाते. आपण विचार करीत राहतो की, अजूनही बराच वेळ आहे. नंतर कधीतरी योग्य वेळ आल्यावर बोलू. पण ती वेळ कधी येत नाही आणि या टाळाटाळीत शेवटी मागे राहतात त्या आठवणी. असे म्हणतात की, आपण ज्या गोष्टींवर लक्ष देणे सोडतो त्या गोष्टी हळूहळू नाहीशा व्हायला सुरूवात होते. मग ते आरोग्य असो की संपत्ती, व्यापार असो की संगत किंवा नाते देखील संपून जाते. कारण आयुष्यात वेळेला फार महत्त्व असते, गेलेली वेळ कधीही परत येत नाही. वेळ कधीही कुणाची प्रतिक्षा करण्यात आपला वेळ घालवत नाही. ती तिच्या वेगानेच पुढे सरकत असते. आपण जर थांबलो तर ती आपल्याला देखील मागे सोडून पुढे निघून जाते. ज्याने वेळेशी ताळमेळ जुळवून घेतला तो यशस्वी होतो. वेळ ही ना कुणासाठी थांबते, ना पुढेही थांबणार. वेळ ही केवळ आठवणी मागे ठेवते. ‘वेळे’वर ‘वेळ’ देणारी माणसे ‘वेळे’वर भेटली की, चांगली ‘वेळ’ यायला ‘वेळ’ लागत नाही. या गोष्टीची जाणीव ‘वेळे’वर झाली तर ‘वेळे’चे खरे महत्व कळते पण ‘वेळ’ निघुन गेल्यावर कळते की ,गेलेली ‘वेळ’ परत येत नाही. म्हणून योग्य ‘वेळे’ला आलेल्या संधीचे ‘वेळे’वर सोने करून घ्या. दैनंदिन जिवनाच्या जबाबदाऱ्या सांभाळून जवळच्या व्यक्तीसाठी देखील वेळ काढा. कदाचित पुढे ईच्छा असूनही ती व्यक्ती भेटू शकणार नाही आणि एक दिवस वेळ या गोष्टीची जाणीव करून देईल की, ‘ घोंसला बनाने में, हम इतने मशगूल हो गए कि, उड़ने को पंख भी थे ये भी भूल गए ।’●●

जगाला अजिंक्य उजेड देणाऱ्या महासूर्याची आई

भारतीय इतिहासात अनेक महान व्यक्तिमत्त्वे होऊन गेली, ज्यांनी आपल्या कार्याने समाजाला नवी दिशा दिली. परंतु अशा महान व्यक्तींच्या यशामागे एखाद्या त्यागी, संस्कारी आणि संघर्षशील आईचे योगदान असते. भारतरत्न डॉ. बी. आर . आंबेडकर यांच्या आयुष्यात अशीच प्रेरणादायी व्यक्ती म्हणजे त्यांच्या मातोश्री भिमाई. ज्या आईने प्रचंड हालअपेष्टा सहन करून, गरिबीशी झुंज देऊन आणि सामाजिक अपमान पचवून आपल्या मुलाच्या मनात शिक्षण, स्वाभिमान आणि संघर्षाची ज्योत पेटवली, ती आई म्हणजे भिमाई. त्यांनी घडवलेला तो मुलगा पुढे संपूर्ण जगाला समतेचा आणि मानवतेचा प्रकाश देणारा महासूर्य ठरला. भिमाई यांचा जन्म १४ फेब्रुवारी १८५४ रोजी ठाणे जिल्ह्यातील आंबेटेंभे येथे झाला. त्यांचे वडील धर्माजी मुरबाडकर हे ब्रिटिश सैन्यात सुभेदार पदावर कार्यरत होते. मुरबाडकर कुटुंब प्रतिष्ठित, शिस्तप्रिय आणि सुसंस्कृत होते. भिमाई लहानपणापासूनच धाडसी, जिद्दी आणि स्वाभिमानी होत्या. त्यांना बालपणीच संकटांशी सामना करण्याची सवय लागली होती. घरात शिस्त आणि संस्कार यांना महत्त्व असल्यामुळे त्यांच्या स्वभावात प्रामाणिकपणा, संयम आणि माणुसकीचे गुण रुजले. धर्माजी मुरबाडकर आपल्या मुलीसाठी योग्य वर शोधत होते. त्याचवेळी त्यांना सैन्यात कार्यरत असलेले रामोजी मालोजी सपकाळ आवडले. रामजीबाबा मेहनती, कर्तव्यदक्ष आणि शिक्षणप्रिय होते. त्यांच्याशी डिसेंबर १८६७ मध्ये भिमाईंचा विवाह झाला. विवाहानंतर श्रीमंतीचे माहेर सोडून भिमाई सामान्य जीवनात आल्या. संसारात अनेक अडचणी होत्या, परंतु त्यांनी कधीही कुरबूर केली नाही. त्या म्हणायच्या, “माणसाने संकटांपुढे झुकून चालत नाही, त्यांच्याशी दोन हात करायला शिकले पाहिजे.” भिमाईंच्या संसारात सुखापेक्षा दुःखच अधिक आले. चौदा अपत्यांपैकी अनेक मुलांचा मृत्यू झाला. या दुःखाने कोणतीही आई खचून गेली असती, पण भिमाई तुटल्या नाहीत. त्यांनी संसार नेटाने सांभाळला. गरिबी इतकी होती की, कधी कधी घरात दिवा लावण्यासाठी घासलेटही नसायचे. तरीही त्यांनी मुलांच्या शिक्षणात कधीही खंड पडू दिला नाही. माहेर श्रीमंत असूनही त्यांनी कधीही मदतीसाठी हात पसरवला नाही. प्रसंगी त्यांनी रस्त्यावर खडी फोडण्याचे काम केले, पण स्वाभिमान सोडला नाही. १४ एप्रिल १८९१ रोजी महू येथे भीमरावांचा जन्म झाला. हा मुलगा पुढे जगाला नवा विचार देईल, याची जाणीव जणू भिमाईंना आधीपासूनच होती. त्यांनी लहानग्या भीमरावावर प्रेमाबरोबरच शिस्त आणि संस्कारांची छाप टाकली. घरात धार्मिक वातावरण होते. कबीरांचे दोहे, संतांचे अभंग आणि भजन यांचा प्रभाव मुलांवर पडत होता. अभ्यासाला खूप महत्त्व दिले जायचे. मुलांनी अभ्यास केल्याशिवाय जेवण मिळत नसे. त्यामुळे भीमरावांच्या मनात शिक्षणाविषयी विलक्षण ओढ निर्माण झाली. भीमराव लहानपणापासून अत्यंत बुद्धिमान आणि अभ्यासू होते. ते रात्री उशिरापर्यंत अभ्यास करत. एकदा घरातील दिव्यातील घासलेट संपल्यामुळे दिवा विझला. अंधारात अभ्यास थांबला. पण भिवा रस्त्यावरील कंदिलाखाली जाऊन पुस्तक वाचू लागला. हे पाहून भिमाईंचे मन हेलावून गेले. दुसऱ्या दिवशी त्यांनी स्वतःचा दागिना मोडून घासलेट आणले. एका आईने आपल्या मुलाच्या शिक्षणासाठी केलेला हा त्याग खरोखरच थोर आहे. भिमाईंच्या या त्यागामुळेच भीमरावांच्या मनात शिक्षणाबद्दल अपार श्रद्धा निर्माण झाली. भिमाई फक्त कष्टाळू नव्हत्या, तर अत्यंत दयाळू आणि परोपकारीही होत्या. १८९६ च्या प्लेगच्या महामारीत त्यांनी आणि रामजीबाबांनी अनेक गरीब लोकांची सेवा केली. लोकांना अन्न दिले, औषधे दिली, स्वच्छतेची काळजी घेतली आणि मानसिक धीर दिला. त्या काळात रोगाच्या भीतीने लोक एकमेकांपासून दूर पळत होते, पण भिमाई आणि रामजीबाबा मात्र रुग्णांच्या सेवेसाठी पुढे जात होते. जातीभेद आणि सामाजिक अपमान सहन करूनही त्यांनी मानवतेची सेवा सोडली नाही. भिमाईंच्या स्वभावातील धैर्य आणि त्यागाचे अनेक प्रसंग प्रसिद्ध आहेत. एकदा मिराबाई आत्या खाईत पडल्या असताना भिमाईंनी स्वतःच्या कानातील कर्णफुले देऊन खाट मिळवली आणि त्यांना दवाखान्यात नेले. त्या म्हणाल्या, “दागिने माणसांपेक्षा मोठे नसतात.” हे वाक्य त्यांच्या विचारांची महानता दर्शवते. त्यांच्यासाठी माणुसकी हीच खरी संपत्ती होती. भिमाई आपल्या मुलांवर खूप प्रेम करीत. विशेषतः भीमरावांवर त्यांचा जास्त जीव होता. त्यांना सतत चिंता वाटायची की, समाजातील जातीय विषमता त्यांच्या मुलांच्या वाट्याला किती दुःख आणेल. त्या भीमरावांना नेहमी सांगायच्या, “भिमा, कोणत्याही लोभाला बळी पडू नकोस. संघर्ष सोडू नकोस.” या शब्दांनी भीमरावांच्या मनात अन्यायाविरुद्ध लढण्याची प्रेरणा निर्माण झाली. गरिबी असूनही भिमाईंचे घर नेहमी स्वच्छ आणि नीटनेटके असे. त्या स्वतः मुलांचे कपडे शिवत, स्वयंपाक करत आणि संपूर्ण कुटुंबाची काळजी घेत. त्या अत्यंत स्वाभिमानी होत्या. माहेरच्या लोकांनी त्यांच्या गरीब संसाराची टिंगल केली, तरी त्यांनी कधीही मान खाली घातली नाही. उलट त्या आपल्या संसारात अभिमानाने जगल्या. परंतु सततचे कष्ट, दारिद्र्य आणि मानसिक ताण यामुळे भिमाईंची प्रकृती खालावत गेली. त्यांना घशाचा गंभीर आजार झाला. तरीही त्यांनी आपले दुःख घरच्यांपासून लपवून ठेवले. शेवटी वैद्यांनी त्यांना सांगितले की, त्यांचा आजार शेवटच्या टप्प्यात आहे. हे ऐकूनही त्यांनी धैर्य सोडले नाही. त्यांना फक्त आपल्या मुलांची चिंता होती. मृत्यूपूर्वी त्यांनी मिराबाईंना सांगितले, “माझ्या भिमाची काळजी घ्या. त्याला आईची कमतरता जाणवू देऊ नका.” या शब्दांत एका आईचे अपार प्रेम आणि माया दडलेली होती. त्यांना भीमरावांच्या भविष्याची काळजी वाटत होती. त्या जाणून होत्या की, हा मुलगा मोठा होऊन समाजासाठी काहीतरी महान करणार आहे. २० डिसेंबर १८९६ रोजी भिमाईंचे निधन झाले. त्या वेळी भीमराव अवघे पाच वर्षांचे होते. आईच्या मृत्यूने घरावर दुःखाचा डोंगर कोसळला. लहान भिवा आईच्या मृतदेहाजवळ रडत उभा होता. त्या क्षणी एका मुलाने आपली आई गमावली होती; पण जगाने एका महान मातेला गमावले होते. भिमाई गेल्या, पण त्यांनी आपल्या मुलाच्या मनात संघर्षाची आणि ज्ञानाची ज्योत कायमची पेटवून ठेवली. पुढे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी शिक्षणाच्या जोरावर जगातील सर्वोच्च विद्यापीठांत शिक्षण घेतले. त्यांनी भारतीय राज्यघटना तयार केली आणि कोट्यावधी वंचितांना न्याय, समता आणि माणूसपणाचा अधिकार मिळवून दिला. त्यांच्या कार्यामागे भिमाईंच्या संस्कारांचा आणि त्यागाचा सिंहाचा वाटा होता. भिमाई या केवळ डॉ. बाबासाहेबांच्या आई नव्हत्या, तर त्या संघर्ष, स्वाभिमान, ममत्व आणि त्याग यांचे जिवंत प्रतिक होत्या. त्यांनी स्वतःच्या दुःखाचा विचार न करता आपल्या मुलांना शिक्षण आणि संस्कार दिले. त्यांनी गरिबीशी लढत असतानाही मानवतेची सेवा केली. त्यांनी मुलांच्या मनात स्वाभिमान आणि अन्यायाविरुद्ध लढण्याची ताकद निर्माण केली. आज डॉ. बाबासाहेबांचे नाव जगभर आदराने घेतले जाते. पण त्या महान व्यक्तिमत्त्वामागे उभी असलेली आई म्हणजे भिमाई. त्यांनी आपल्या आयुष्याच्या राखेतून असा तेजस्वी सूर्य घडवला, ज्याच्या प्रकाशाने कोट्यावधी लोकांचे जीवन उजळले. म्हणूनच भिमाई या केवळ एका महान व्यक्तीच्या माता नव्हत्या, तर त्या संपूर्ण मानवतेसाठी प्रेरणास्थान आहेत. ●●

(संदर्भ : 'भिमाई' (कादंबरी)-
लेखिका : सुनिता इंगळे)

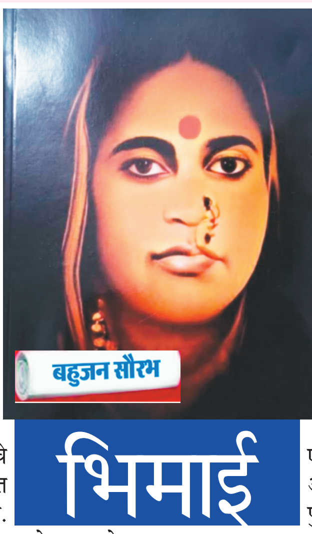

अरुण हरिभाऊ विघ्ने
मो. 8329088645

बौद्धांनी शांत डोक्याने जनगणनेचा विचार केला पाहिजे...

भारतातील आगामी जनगणनेच्या पार्श्वभूमीवर बौद्ध समाजात एक महत्त्वाचा आणि संवेदनशील प्रश्न चर्चेत आला आहे - जनगणनेत “जात” या रकान्यात काय लिहावे? धर्मांतरानंतर जात संपते, ही बौद्ध धम्माची आणि मानवमुक्तीची मूलभूत भूमिका आहे. तथापि, भारतीय राज्यघटना, अनुसूचित जाती आदेश आणि विद्यमान कायदेशीर चौकट या वेगळ्या वास्तवात कार्यरत आहेत. त्यामुळे हा प्रश्न केवळ वैचारिक राहिलेला नाही; तो सामाजिक, शैक्षणिक आणि घटनात्मक अधिकारांशी जोडलेला आहे. आज अनेक धम्मबंधू-भगिनी “धर्म – बौद्ध” आणि “जात - महार” अशी नोंद करणे योग्य आहे का, यावर चर्चा करत आहेत. काहींना वाटते की जात नमूद करणे म्हणजे पुन्हा जातिव्यवस्थेला मान्यता देणे. हा विचार भावनिक आणि तत्त्वनिष्ठ आहे. कारण बौद्ध धर्म हा समतेचा धर्म आहे; तो जन्माधारित भेदभावाला पूर्णतः नाकारतो. पण दुसरीकडे, जोपर्यंत भारतीय कायद्यात “धर्मांतरित बौद्ध” असा स्वतंत्र घटनात्मक वर्ग निर्माण होत नाही, तोपर्यंत अनुसूचित जातीचे अधिकार मिळवण्यासाठी पूर्वाश्रमीची जात नमूद करावी लागते, हेही वास्तव आहे. याच ठिकाणी समाजाने भावनेपेक्षा वास्तवाचा विचार करण्याची गरज आहे. आज लाखो बौद्ध विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते शिष्यवृत्ती, आरक्षण, वसतिगृह आणि विविध सामाजिक योजनांमुळेच. हजारो युवक-युवती वैद्यकीय, अभियांत्रिकी, विधी, प्रशासन आणि सरकारी सेवांमध्ये पोहोचू शकले, त्यामागे संविधानाने दिलेले आरक्षण हे मोठे साधन आहे. जर समाज पूर्णपणे आर्थिक आणि शैक्षणिकदृष्ट्या सक्षम झाला असता, तर या सवलतींची गरजच उरली नसती. पण वास्तव तसे नाही. ग्रामीण भागात, झोपडपट्ट्यांमध्ये आणि असंघटित क्षेत्रात राहणाऱ्या अनेक बौद्ध कुटुंबांची परिस्थिती आजही अत्यंत कठीण आहे. अनेक घरांमध्ये उच्च शिक्षण घेणारा पहिलाच विद्यार्थी असतो. अनेक विद्यार्थ्यांचे शिक्षण केवळ सरकारी योजनांमुळे सुरू आहे. त्यामुळे आरक्षणाचा प्रश्न हा केवळ नोकरीचा नाही; तो सामाजिक अस्तित्वाचा आणि पुढच्या पिढीच्या उन्नतीचा प्रश्न आहे. सध्या अनुसूचित जातींच्या उपवर्गीकरणाचा विषय देशभर चर्चेत आहे. महाराष्ट्रातही या संदर्भातील चर्चा अधिक तीव्र झाली आहे. उपवर्गीकरण करताना प्रत्येक जातीची लोकसंख्या, शैक्षणिक मागासलेपण, नोकरीतील प्रतिनिधित्व आणि सामाजिक स्थिती यांचा विचार केला जाणार आहे. अशावेळी जर धर्मांतरित बौद्धांची संख्या अधिकृत आकडेवारीत कमी दिसली, तर भविष्यात आरक्षणातील त्यांचा वाटा कमी होण्याचा धोका निर्माण होऊ शकतो. 2011 च्या जनगणनेत अनेक धर्मांतरित बौद्धांनी पूर्वाश्रमीची जात नमूद केली नाही, असे सांगितले जाते. परिणामी त्यांची नोंद “इतर” किंवा “सामान्य” वर्गात गेल्याचा दावा काही अभ्यासक करतात. त्यामुळे अनुसूचित जाती प्रवर्गातील अधिकृत लोकसंख्या कमी दिसली. आता जर आगामी जनगणनेतही अशीच परिस्थिती निर्माण झाली, तर त्याचे परिणाम पुढील अनेक दशकांपर्यंत समाजाला भोगावे लागू शकतात. हा प्रश्न समजून घेताना एक गोष्ट स्पष्ट लक्षात ठेवली पाहिजे - जनगणना ही केवळ लोक मोजण्याची प्रक्रिया नसते. ती भविष्यातील धोरण निर्मितीचा आधार असते. शिक्षणातील जागा, नोकरीतील आरक्षण, शिष्यवृत्ती, स्थानिक स्वराज्य संस्थांमधील प्रतिनिधित्व, विविध योजना यासाठी लोकसंख्येचा आधार घेतला जातो. त्यामुळे जनगणनेतील प्रत्येक नोंद महत्त्वाची असते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी धर्मांतर करताना आपल्या समाजाला कधीही असुरक्षित सोडले नाही. त्यांनी स्पष्टपणे सांगितले होते की, धर्म बदलला तरी सामाजिक अन्यायाचे वास्तव संपत नाही. म्हणूनच त्यांनी घटनात्मक हक्क टिकवून ठेवण्यासाठी संघर्ष केला. आरक्षण हे दया नसून सामाजिक समतेचे साधन आहे, ही त्यांची भूमिका आजही तितकीच महत्त्वाची आहे. काही जण म्हणतात की “आम्ही बौद्ध आहोत; आम्ही जात लिहिणार नाही.” हा विचार तत्त्वतः योग्य वाटू शकतो. पण जर त्यातून समाजाची अधिकृत संख्या कमी झाली आणि भविष्यातील आरक्षणातील हिस्सा घटला, तर त्याचा फटका गरीब आणि सामान्य बौद्ध कुटुंबांनाच बसणार आहे. शिक्षणाची दारे पुन्हा अरुंद झाली, तर पुढील पिढीला पुन्हा दारिद्र्य, बेरोजगारी आणि सामाजिक उपेक्षेला सामोरे जावे लागू शकते. आज परिस्थिती अशी आहे की खासगी क्षेत्रातही भेदभावाच्या अनेक तक्रारी ऐकायला मिळतात. सरकारी क्षेत्रातील आरक्षण हेच अनेकांसाठी सुरक्षित संधीचे माध्यम ठरले आहे. त्यामुळे घटनात्मक संरक्षण टिकवून ठेवणे ही काळाची गरज आहे. हा प्रश्न धर्माचा नसून अस्तित्वाचा आणि अधिकारांचा आहे. समाजात या विषयावर मतभेद असू शकतात. पण परस्परांवर आरोप-प्रत्यारोप करण्यापेक्षा सखोल चर्चा होणे आवश्यक आहे. भावनिक भूमिका आणि वास्तव यामधील समतोल साधणे हीच आजची खरी गरज आहे. बौद्ध धर्म समतेचा मार्ग दाखवतो; पण समता प्रस्थापित होईपर्यंत सामाजिक संरक्षणाची साधने टिकवणे हेही तितकेच महत्त्वाचे आहे. म्हणूनच आगामी जनगणनेकडे बौद्ध समाजाने केवळ भावनिक दृष्टिकोनातून नव्हे, तर दूरदृष्टीने पाहिले पाहिजे. आज घेतलेला निर्णय पुढील अनेक पिढ्यांच्या शिक्षण, नोकरी, प्रतिनिधित्व आणि सामाजिक उन्नतीवर परिणाम करू शकतो. समाजाचे हक्क, प्रतिनिधित्व आणि भविष्य सुरक्षित ठेवण्यासाठी शांत डोक्याने, घटनात्मक वास्तव समजून आणि सामूहिक हित लक्षात घेऊन निर्णय घेणे हीच काळाची गरज आहे.●●

मीनाक्षी दमयंती,
मो.8275952542

मोबाईलने बालपण हिरावून
मानवी दिनचर्येवर घणाघाती प्रहार

आजचे युग हे विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचे युग मानले जाते. जगभरात डिजिटल क्रांती झाली असून स्मार्टफोन मानवाच्या जीवनाचा अविभाज्य भाग बनला आहे. संवाद, शिक्षण, मनोरंजन, व्यवहार, बँकिंग, आरोग्य अशा प्रत्येक क्षेत्रात मोबाईलचा वापर वाढला आहे. परंतु ज्या मोबाईलने जीवन सुलभ केले, त्याच मोबाईलने आज मानवी जीवनावर, विशेषतः बालपणावर आणि युवकांच्या आरोग्यावर गंभीर परिणाम घडवण्यास सुरुवात केली आहे. आज मोबाईल हा केवळ साधन राहिलेला नसून तो अनेकांसाठी व्यसन बनला आहे. त्यामुळे “बालपण देगा देवा” असे म्हणणाऱ्या समाजाचे बालपणच मोबाईलने हिरावून घेतल्याची स्थिती निर्माण झाली आहे. आज लहान मुलांपासून ते वृद्धांपर्यंत प्रत्येकजण मोबाईलमध्ये गुंतलेला दिसतो. विशेषतः लहान मुलांच्या बाबतीत परिस्थिती अधिक चिंताजनक आहे. एक-दोन वर्षांचे मूल रडू लागले की पालक त्याच्या हातात मोबाईल देतात आणि स्वतःची सुटका करून घेतात. मुले शांत बसतात, जेवतात किंवा झोपतात. म्हणून मोबाईल हा सोपा उपाय पालकांना वाटतो. परंतु हाच उपाय भविष्यात मोठा धोका निर्माण करीत आहे. बालवयात मोबाईलच्या सतत संपर्कात राहिल्यामुळे मुलांच्या मानसिक, बौद्धिक आणि शारीरिक विकासावर विपरीत परिणाम होत आहे. आज अनेक शाळांमध्येही विद्यार्थ्यांचा मोबाईल वापर मोठ्या प्रमाणावर वाढलेला दिसतो. ऑनलाइन शिक्षणाच्या नावाखाली विद्यार्थ्यांच्या हातात आलेला स्मार्टफोन आता शिक्षणापेक्षा गेम, सोशल मीडिया आणि व्हिडीओ पाहण्यासाठी जास्त वापरला जात आहे. परिणामी विद्यार्थ्यांची अभ्यासातील एकाग्रता कमी होत आहे. युनेस्कोच्या अहवालानुसार मोबाईलच्या अतिवापरामुळे विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक कामगिरी मंदावते. तसेच त्यांची भावनिक स्थिरता बिघडते. स्क्रीन टाइम वाढल्याने मुले चिडचिडी, रागीट आणि एकलकोंडी होत असल्याचेही अनेक संशोधनांतून स्पष्ट झाले आहे. मोबाईलच्या अतिवापरामुळे मुलांमधील शारीरिक हालचाली मोठ्या प्रमाणावर कमी झाल्या आहेत. पूर्वीची मुले मैदानी खेळ खेळत असत, मित्रांसोबत वेळ घालवत असत, सायकल चालवत असत, धावपळ करीत असत; परंतु आजची मुले मोबाईलच्या स्क्रीनमध्ये अडकून पडली आहेत. क्रिकेट, कबड्डी, खो-खो, लगोरी, विटीदांडू यांसारखे मातीतील खेळ आता नामशेष होण्याच्या मार्गावर आहेत. जागतिक आरोग्य संघटनेच्या अहवालानुसार भारतातील ११ ते १७ वयोगटातील जवळपास ७४ टक्के मुले पुरेशी शारीरिक हालचाल करत नाहीत. ही बाब अत्यंत गंभीर असून भविष्यात अनेक आजारांना आमंत्रण देणारी आहे. आज युवकांमध्ये ऑनलाइन गेम्सचे व्यसन झपाट्याने वाढत आहे. तासन्तास मोबाईलवर गेम खेळणारी तरुणाई वास्तव जीवनापासून दूर जात आहे. मोबाईलमधील आभासी जगात रममाण झाल्यामुळे सामाजिक संवाद कमी झाला आहे. घरात एकत्र बसून चर्चा करण्याची परंपरा कमी झाली आहे. प्रत्येकजण आपापल्या मोबाईलमध्ये व्यस्त असल्याने नातेसंबंधांमध्ये दुरावा निर्माण होत आहे. कुटुंबातील संवाद संपत चालला आहे ही अत्यंत धोकादायक बाब आहे. मोबाईलच्या अतिवापरामुळे अनेक शारीरिक आणि मानसिक आजार वाढताना दिसत आहेत. लठ्ठपणा, मधुमेह, डोळ्यांचे विकार, मानदुखी, पाठदुखी, निद्रानाश, मानसिक तणाव, नैराश्य, हृदयविकार यांसारख्या समस्या वाढत आहेत. सतत स्क्रीनकडे पाहिल्यामुळे डोळ्यांवर ताण येतो. दीर्घकाळ एका जागी बसून मोबाईल वापरल्यामुळे शरीराला आवश्यक व्यायाम मिळत नाही. परिणामी शरीर कमकुवत होत जाते. डॉक्टरांच्या मते सतत मोबाईल वापरणाऱ्यांमध्ये स्ट्रोक किंवा ब्रेन अटॅकचा धोका देखील वाढतो. अमेरिकन ॲकेडमी ऑफ पीडियाट्रिक्स या संस्थेच्या संशोधनानुसार दोन ते चार वर्षांच्या मुलांनी दिवसातून जास्तीत जास्त एक तास मोबाईल वापरणे योग्य आहे, तर चार वर्षांवरील मुलांनी दोन तासांपेक्षा जास्त मोबाईल वापरू नये. यापेक्षा अधिक स्क्रीन टाइम मुलांच्या मानसिक आरोग्यासाठी धोकादायक ठरू शकतो. परंतु प्रत्यक्षात अनेक मुले दिवसातील पाच ते सहा तास मोबाईलमध्ये घालवत असल्याचे दिसते. मोबाईलचा वापर योग्य प्रमाणात झाला तर तो उपयुक्त ठरू शकतो, हे नाकारता येणार नाही. ज्ञान मिळवण्यासाठी, नवीन गोष्टी शिकण्यासाठी, जगाशी संपर्क ठेवण्यासाठी मोबाईल महत्त्वाचा आहे. परंतु त्याचा अतिरेक धोकादायक ठरतो. विशेषतः वाहन चालवताना मोबाईल वापरणे जीवघेणे ठरते. दरवर्षी हजारो अपघात हे मोबाईलवर बोलताना किंवा संदेश पाठवताना होतात. त्यामुळे मोबाईल वापरताना जबाबदारीची जाणीव असणे आवश्यक आहे. आजच्या परिस्थितीत पालकांची भूमिका अत्यंत महत्त्वाची ठरते. मुलांना मोबाईल देण्याऐवजी त्यांना पुस्तक वाचनाची सवय लावली पाहिजे. मैदानी खेळ, व्यायाम, सांस्कृतिक उपक्रम, वाचन, संगीत यांकडे मुलांना वळविणे आवश्यक आहे. पालकांनी स्वतःही मोबाईलचा मर्यादित वापर करून मुलांसमोर आदर्श निर्माण करणे गरजेचे आहे. कारण मुले जे पाहतात तेच शिकतात. एकंदरीत विचार केला तर मोबाईलने मानवी जीवनात मोठी क्रांती घडवली असली तरी त्याचबरोबर अनेक गंभीर समस्या देखील निर्माण केल्या आहेत. आज मोबाईलमुळे बालपण हरवत आहे, मैदाने ओस पडत आहेत आणि नात्यांमधील संवाद कमी होत आहे. त्यामुळे वेळेवर सावध होणे गरजेचे आहे. मोबाईलचा योग्य आणि मर्यादित वापर केला तरच तो मानवासाठी उपयुक्त ठरेल; अन्यथा भविष्यात त्याचे परिणाम अत्यंत भयावह असतील. म्हणूनच आजच्या पिढीने मोबाईलच्या आहारी न जाता वास्तव जीवनातील आनंद, खेळ, वाचन आणि मानवी नात्यांचे महत्त्व समजून घेतले पाहिजे. “वर्च्युअल” जगापेक्षा “रिअल” जग अधिक सुंदर आहे, हे लक्षात ठेवणे हीच काळाची गरज आहे.●●

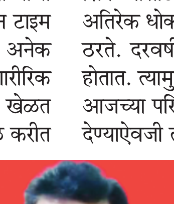

रमेश लांजेवार
मो.- 9921690779

बहुजन सौरभ
BAHUJAN SAURABHA

स्वाभिमानाचे स्मरणशिल्प -153

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा पुतळा क्रांतीभूमि महाड, जि. रायगड

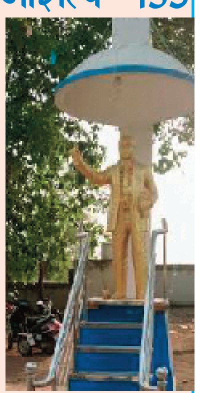

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पुतळा क्रांतीभुमि महाड जिल्हा रायगड येथिल आहे. महाड बस स्थानक आणि रेल्वे स्टेशन, चवदार तलाव अगदी जवळ असून येथे परिसरातील लोक मोठ्या प्रमाणावर एकत्र येऊन दिनविशेष कार्यक्रम येथे नित्यनेमाने साजरे करतात. रायगड जिल्ह्यातील लोकांचे आंबेडकरी चळवळीत मोठे योगदान आहे.

संवाद मित्र,राष्ट्रपाल सावंत
मो. 9430144356

महत्वाचे

नागपूर जिल्ह्याचा वीजपुरवठा होतोय 'स्मार्ट' आणि 'हायटेक' !

नागपूर : नागपूर जिल्ह्याच्या शहरी आणि ग्रामीण भागातील वीज पायाभूत सुविधांचा कायापालट करण्यासाठी महावितरणने विकासकामांचा धडाका लावला असून, कोट्यवधी रुपयांच्या विविध लोकोपयोगी योजनांच्या माध्यमातून जिल्ह्याला ऊर्जेच्या बाबतीत स्वयंपूर्ण बनवण्याचे उद्दिष्ट ठेवण्यात आले आहे. केंद्र आणि राज्य सरकारच्या विविध योजनांच्या प्रभावी अंमलबजावणीमुळे जिल्ह्याचा वीजपुरवठा आता अधिक सक्षम आणि विनाखंड होणार आहे. जिल्ह्यातील वीज वितरणाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी महावितरण सध्या 322 कोटी रुपयांचा महत्त्वाकांक्षी आराखडा राबवत असून, त्यापैकी 316 कोटींची कामे म्हणजेच तब्बल 98 टक्के कामे प्रगतीपथावर आहेत. यामध्ये सिडबी (SIDBI CDF) आणि विशेष सहाय्य योजनेचा मोठा वाटा आहे. विशेषतः नागपूरच्या दक्षिण-पश्चिम भागात ओव्हरहेड वीज तारांचे रूपांतर भूमिगत वाहिनीमध्ये करण्याचे 46 कोटींचे काम 100 टक्के पूर्ण झाले असून, यामुळे तांत्रिक बिघाड आणि पावसाळ्यातील संभाव्य अपघात पूर्णपणे टळणार आहेत.

हजारो किलोमीटरचा प्रवास करुन दुर्मीळ पक्षी विदर्भात

नागपूर : विदर्भातील पक्षीविश्वासाठी महत्त्वाची ठरणारी नोंद उमरेड रोड परिसरात झाली आहे. 'रड्डी टर्नस्टोन' (शास्त्रीय नाव – अरेनारिआ इंटरप्रेस) या दुर्मीळ किनारी पक्ष्याचे प्रथमच दर्शन घडल्याचा दावा पक्षीनिरीक्षकांनी केला आहे. 'इंडियन बर्ड' आणि 'ई-बर्ड' नकाशांनुसार विदर्भात या पक्ष्याची यापूर्वी नोंद नसल्याचे सांगितले जात आहे. लहान आकाराचा, मजबूत बांध्याचा हा किनारी पक्षी पूर्वी 'प्लोव्हर' कुळात (चरड्रिडी) समाविष्ट केला जात होता. मात्र, आता त्याचे वर्गीकरण 'सँडपायपर' कुळात (स्कोलॉपॅसिडी) करण्यात आले आहे. उत्तर ध्रुवीय प्रदेशातील टुंड्रा भाग, उत्तर युरेशिया आणि उत्तर अमेरिकेत हा पक्षी प्रजनन करतो. हिवाळ्यात मात्र तो दक्षिण आणि पश्चिम किनारपट्टीकडे स्थलांतर करीत युरोप, आफ्रिका, पूर्व आशिया, ऑस्ट्रेलिया, पॅसिफिक बेटे तसेच मेक्सिकोच्या पश्चिम किनाऱ्यापर्यंत विखुरलेला आढळतो. अन्न शोधण्याच्या खास पद्धतीमुळे त्याला 'टर्नस्टोन' हे नाव पडले आहे. किनाऱ्यालगतच्या चिखल, गवताळ भागात किंवा अंतर्गत जलाशयांमध्ये हा पक्षी लहान दगड, शंख-शिंपले आणि खडे उलटवत त्याखालील कीटक, अळ्या, कोळी आणि इतर सूक्ष्म अपृष्ठवंशी जीव शोधतो.

बस अपघातात ७ महिन्यांच्या चिमुकल्यासह तिघांचा मृत्यू

गडचिरोली : गडचिरोली हून उमरखेडकडे (जि. यवतमाळ) निघालेल्या राज्य परिवहन महामंडळाच्या बसला गुरुवारी सकाळी साडेसात वाजताच्या सुमारास भीषण अपघात झाला. चंद्रपूर मार्गावरील नवेगाव-मुरखळा परिसरात चालकाचे नियंत्रण सुटल्याने भरधाव बसने लोखंडी कठडा तोडत रस्त्याच्या कडेला शेतात उलटली. या दुर्घटनेत ७ महिन्यांच्या चिमुकल्यासह दोन प्रवाशांचा मृत्यू झाला असून ३३ प्रवासी जखमी झाले आहेत. ख्वाजा शाहबुद्दीन (६०, रा.देसाईगंज), लक्ष्मीबाई दुरकीवार (५५ रा. नवरगाव) असे मृत प्रवाशाचे नाव आहे. तर गंभीर जखमी अवस्थेत उपचार सुरू असलेल्या शिवांश नवघरे या बालकाची उपचारादरम्यान प्राणज्योत मालवली या घटनेमुळे परिसरात हळहळ व्यक्त होत आहे.

परदेशी नागरिकांसाठी महाराष्ट्र असुरक्षित?

नागपूर : महाराष्ट्रात मागील काही वर्षांपासून परदेशी पर्यटकांच्या संख्येत लक्षणीय वाढ झाली आहे. मात्र त्याच वेळी परदेशी नागरिकांविरोधातील गुन्ह्यांमध्येही वेगाने वाढ झाल्याचे दिसून येत आहे. राष्ट्रीय गुन्हे नोंदी विभागाच्या (एनसीआरबी) ताज्या अहवालानुसार, मागील तीन वर्षांत परदेशी नागरिकांविरोधातील गुन्ह्यांमध्ये दुपटीने वाढ झाली आहे. उल्लेखनीय म्हणजे, याबाबत राज्य देशात आघाडीवर आहे. एनसीआरबीचा अलीकडेच 'क्राईम इन इंडिया-२०२४' हा अहवाल प्रकाशित करण्यात आला. या अहवालात परदेशी नागरिकांविरोधातील गुन्ह्यांबाबत सविस्तर माहिती देण्यात आली आहे. अहवालानुसार, देशात २०२४ मध्ये परदेशी नागरिकांच्या विरोधात २५७ गुन्ह्यांची नोंद झाली. यापैकी १५६ नागरिक पर्यटनासाठी भारतात आले होते. यात सर्वाधिक ४२ गुन्हे चोरीचे घडले तर २१ गुन्हे विशेष कायद्यांच्या अंतर्गत दाखल झाले.

आंबेडकरी गायक-कवी हेच डॉ.बाबासाहेबांच्या चळवळीचे खरे शिलेदार : ॲड. डॉ. सिद्धार्थ कांबळे

नागपूर : निळाई परिवाराच्या वतीने आंबेडकरी कविता व आंबेडकरी गीत गायन (कराओके) कार्यक्रमाचे आयोजन उत्साहात करण्यात आले. प्रा. आत्माराम ढोक यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडलेल्या या कार्यक्रमात बहुजन सौरभचे मुख्य संपादक डॉ. सिद्धार्थ कांबळे, इंजि. राहुल दहीकर, बाळकृष्ण महाजन, बहुजन सौरभच्या निवासी संपादक प्रा. संध्या राजुरकर, भदन्त एस. प्रज्ञानंद, आंबेडकरी प्रबोधनकार संविधान शेंडे आदी मान्यवरांची प्रमुख उपस्थिती होती.

कार्यक्रमाची सुरुवात महाराष्ट्रातील ख्यातनाम कव्वाल संविधान शेंडे यांच्या "या भारताचा भाग्य विधाता, कोटी कोटी वंदन भिमा तुला..." या गीताने झाली. यानंतर काव्यवाचन आणि भीमगीतांच्या सादरीकरणाने वातावरण भारावून गेले.

यावेळी भदन्त एस. प्रज्ञानंद यांच्या "तुझ्या पाऊलखुणा" या कवितासंग्रहाचे प्रकाशन करण्यात आले. आपल्या मनोगतात डॉ. सिद्धार्थ कांबळे यांनी भदन्त प्रज्ञानंद यांचे कौतुक करताना सांगितले की, "आंबेडकरी गायक आणि कवींनी डॉ. बाबासाहेबांची चळवळ घराघरात पोहोचवली. या माध्यमातून धम्म आणि सामाजिक परिवर्तनाचा संदेश जनतेपर्यंत पोहोचवण्याचे महान कार्य सुरू आहे." इंजी. राहुल दहीकर यांनी समाजासमोर निर्माण झालेल्या विविध आव्हानांवर भाष्य करत सर्वांनी एकत्र येऊन संघर्ष करण्याची गरज व्यक्त केली. युट्युब

चॅनलचे बाळकृष्ण महाजन यांनी देशातील राजकीय परिस्थितीवर व्यंगात्मक शैलीत परखड टीका केली. कार्यक्रमात आंबेडकरी गायक सुनील कांबळे यांनी आपल्या गीतांनी सुरुवात केली. प्रदीप कांबळे, अमरदीप पाझारे, प्रा. राजेंद्र कांबळे, राहुल दहीकर, शरद कांबळे, डॉ. परमानंद बागडे आणि दिपाली दिप यांनी कराओकेवर भीमगीते सादर केली.

काव्यवाचन सत्रात सूर्यकांत मुनघाटे, करुणा मुन, सुषमा कळमकर, डॉ. सुनंदा रामटेके, सुविधा सातपुते, साधना थोटे, रमेश भारस्कर, सुरेंद्र हरडे, दिगंबर चनकापुरे, नरेश पाटील, सुरेश वंजारी आणि एस. प्रज्ञानंद यांनी आपल्या कविता सादर केल्या.

यावेळी निळाई परिवाराचे कवी, गायक व नाट्यकलावंत शरद कांबळे यांचा शाल, सन्मानचिन्ह देऊन सत्कार करण्यात आला. तसेच दिपाली दिप यांच्या वाढदिवसानिमित्त त्यांचाही विशेष सत्कार करण्यात आला.

अध्यक्षीय समारोपात प्रा. आत्माराम ढोक यांनी कवी आणि गायकांनी एकत्र येऊन आंबेडकरी चळवळ अधिक प्रभावीपणे पुढे नेण्याचे आवाहन केले.

कार्यक्रमाची भूमिका निळाईचे संपादक प्रवीण कांबळे यांनी मांडली. बहारदार संचालन दिपाली दिप यांनी केले तर आभार प्रदर्शन शरद कांबळे यांनी मानले. "दोनच राजे इथे गाजले या कोकण भूमीवर..." या गीताने कार्यक्रमाची सांगता झाली. कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी सेवक हुमने आणि शाश्वत वंजारी यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

पञ्ञा मेत्ता संघाचे २०वे धम्म ध्यान साधना शिबिर यशस्वी

भंडारा : पीएमएस पञ्ञा मेत्ता संघाच्या वतीने गेल्या २० वर्षांपासून सातत्याने आयोजित करण्यात येणाऱ्या 'धम्म ध्यान साधना शिबिरा'चा २०वा उत्सव अत्यंत उत्साहपूर्ण वातावरणात संपन्न झाला.

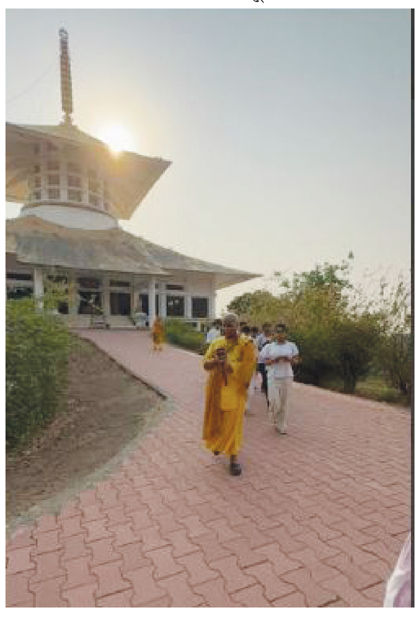

बुद्ध त्रिविध पौर्णिमेच्या पावन निमित्ताने भंडारा जिल्ह्यातील पवनी तालुक्यातील रुयाड येथे, वैनगंगा नदीच्या पूर्व तीरावर वसलेल्या पवित्र महासमाधी भूमीवर १७ मे ते २० मे २०२६ या कालावधीत शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते. सम्राट अशोकाशी ऐतिहासिक संबंध लाभलेल्या या पवित्र स्थळी आयोजित शिबिरात नागपूरच्या पवित्र दीक्षाभूमी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसह एकूण १५ युवक-युवतींनी उत्साहाने सहभाग घेतला.

शिबिरादरम्यान पहाटे ५ वाजल्यापासून ध्यानसाधना, सूत्रपाठ, स्वच्छता, धम्मदेशना आदी विविध कार्यक्रम रात्री उशिरापर्यंत अखंड सुरू होते. सहभागी युवक-युवतींसाठी ही दिनचर्या त्यांच्या दैनंदिन जीवनशैलीपेक्षा पूर्णपणे वेगळी आणि आव्हानात्मक असतानाही त्यांनी अत्यंत शिस्त, समर्पण आणि उत्साहाने सर्व उपक्रमांमध्ये सहभाग नोंदविला. ४५ अंशांहून अधिक तीव्र उष्णतेतही बौद्ध धम्मावरील त्यांची श्रद्धा आणि सखोल ज्ञान प्राप्त करण्याची जिज्ञासा अधिक दृढ झाल्याचे दिसून आले.

शिबिराचे प्रमुख आकर्षण ठरले ते धम्मदूत आचार्य पूजनीय भदंत संघरत्नजी यांची प्रेरणादायी प्रवचने. त्यांनी भगवान बुद्धांच्या उपदेशांसोबतच बोधिसत्त्व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारांचे सखोल विश्लेषण करून उपस्थितांना बौद्धिक आणि वैचारिक प्रेरणा दिली.

समारोप समारंभात महासमाधी भूमी महाविहारात सर्व शिबिरार्थ्यांना प्रमाणपत्रांचे वितरण करण्यात आले. तसेच स्मृतिशेष उपासक कृष्णाजी कालबांडे यांच्या स्मृतिप्रीत्यर्थ कालबांडे परिवाराच्या वतीने सर्व शिबिरार्थ्यांना भोजनदान करण्यात आले.

हे २०वे धम्म ध्यान साधना शिबिर यशस्वी करण्यासाठी भदंत धम्मशिखर, विकास मोटघरे, प्रज्ञानंद कवाडे, कोविद फुलझेले, भीमराव वानखेडे यांच्यासह अनेक कार्यकर्त्यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

मोहर्ली आगरझरी गेट परिसरात वुई केअर फाउंडेशनचे स्वच्छता अभियान

चंद्रपूर : सामाजिक संस्था We Care Foundation तर्फे दि. २० मे रोजी मोहर्ली येथील आगरझरी गेट परिसरात स्वच्छता अभियान राबविण्यात आले. रस्त्याच्या दोन्ही बाजूंना मोठ्या प्रमाणात कचरा साचलेला असल्याने संस्थेच्या सदस्यांनी पुढाकार घेत परिसराची साफसफाई करून नागरिकांना स्वच्छतेबाबत जनजागृती केली. या अभियानात गावकऱ्यांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदविला. तसेच वन विभागाचे आरएफओ - संतोष थीपे यांनीही या उपक्रमाला सहकार्य केले. कार्यक्रमाचे नेतृत्व संस्थेचे अध्यक्ष - हिमायूं अली यांनी केले. यावेळी संस्थेचे सदस्य शहबाज शेख, हाजी अली, अर्पण कोठारे, यशराज बगीहेले, महेश गोरे, सिद्धार्थ शेगांवकर, इसरार शेख, अभिजित लिखितकर तसेच आझाद भाई यांनी उत्साहाने सहभाग घेत परिसर स्वच्छ करण्याचे काम केले.

"प्रकृती सुरक्षित तर भविष्य सुरक्षित" हा संदेश घेऊन संस्था पुढील काळातही सामाजिक व पर्यावरण संरक्षणाशी संबंधित उपक्रम राबविणार असल्याचे पदाधिकाऱ्यांनी सांगितले. या स्वच्छता अभियानातून नागरिकांना पर्यावरण संरक्षण व सार्वजनिक ठिकाणे स्वच्छ ठेवण्याचा संदेश देण्यात आला.

पुण्यात 'भारत श्री कार्य गौरव' सोहळ्यात कवयित्री मनिषा कांबळे सन्मानित

पुणे, दि. १८ मे २०२६ : महाराष्ट्र श्रम कामगार संघटना आणि भारत श्री कार्य गौरव सोहळा समितीच्या वतीने पत्रकार भवन, पुणे येथे आयोजित भव्य सोहळ्यात यवतमाळच्या प्राध्यापिका, लेखिका व पत्रकार मनिषा कांबळे यांना 'भारत समाज गौरव पुरस्कार' तसेच 'स्टार हिरकणी कर्तृत्व साहित्य पुरस्कार' प्रदान करून सन्मानित करण्यात आले. अभिनेते मेघराज राजेभोसले, मृणाल कुलकर्णी आणि अभिनेते नितीश घारे यांच्या उपस्थितीत हा सोहळा पार पडला.

कार्यक्रमात मनिषा कांबळे यांनी उपस्थित मान्यवरांना पुस्तके भेट देऊन अनोखा आदर्श निर्माण केला. कार्यक्रमात आयोजक डॉ. बी. एन. खरात यांनी त्यांच्या 'सूर्याचा सूर्य' काव्यसंग्रहाचे कौतुक करत, "मनिषा कांबळे या नव्या युगाचा नवा सूर्य आहेत," असे गौरवोद्गार काढले. त्यांच्या २२ वर्षांच्या साहित्यिक व सामाजिक योगदानाबद्दल सर्व स्तरांतून अभिनंदन होत आहे.

अनुसूचित जाती आरक्षण उपवर्गीकरण विषयावर शनिवारी परिसंवाद

नागपूर : संविधानिक हक्क जागृती मंच, नागपूर यांच्या वतीने "अनुसूचित जाती आरक्षण उपवर्गीकरणाची गरज आहे काय?" या विषयावर परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले आहे. हा परिसंवाद शनिवार, दि. २३ मे रोजी दुपारी हिंदी साहित्य संमेलन, सीताबर्डी, नागपूर येथे पार पडणार आहे.

महाराष्ट्र शासनाने अनुसूचित जाती आरक्षण उपवर्गीकरणाची प्रक्रिया सुरू केल्याने अनुसूचित जाती समाजामध्ये संभ्रम आणि गोंधळाची स्थिती निर्माण झाली आहे. या पार्श्वभूमीवर समाजाला योग्य मार्गदर्शन मिळावे या उद्देशाने या परिसंवादाचे आयोजन करण्यात आले असल्याची माहिती आयोजकांनी दिली.

कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी सेवानिवृत्त जिल्हा न्यायाधीश नागपूर येथील ॲड. बी. सी. चंद्रीकापूरे राहणार आहेत. परिसंवादात ॲड. विष्णू पानतावणे, डॉ. भूषण भस्मे आणि चंद्रशेखर महाजन हे सहभागी होऊन आपले विचार मांडणार आहेत. तसेच राहुल निखाडे हे विषयाची भूमिका स्पष्ट करणार आहेत.

या कार्यक्रमाला ॲड. ज्योती वालदे, ॲड. सीमा शाहू, ॲड. सुनिल गायकवाड आणि ॲड. रवी प्रकाश वर्मा यांची विशेष उपस्थिती राहणार आहे.

समाजातील नागरिकांनी मोठ्या संख्येने उपस्थित राहून मार्गदर्शनाचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन संविधानिक हक्क जागृती मंच, नागपूरच्या वतीने करण्यात आले आहे.

पशुसंवर्धन दिनानिमित्त मोफत पशु आरोग्य शिबिरास उत्स्फूर्त प्रतिसाद

नागपूर : पशुसंवर्धन दिनानिमित्त जिल्हा पशुवैद्यकीय सर्वचिकित्सालय, महाराज बाग नागपूर येथे आयोजित करण्यात आलेल्या विशेष मोफत पशु आरोग्य शिबिरास लहान-मोठे पशुपालक तसेच पेट पॅरेंट्सचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला. पशुधनाचे आरोग्य, संवर्धन आणि पशुपालकांच्या आर्थिक उन्नतीसाठी जनजागृती निर्माण करण्याच्या उद्देशाने या शिबिराचे आयोजन केले होते. ग्रामीण अर्थव्यवस्थेत पशुधनाचे महत्त्वपूर्ण योगदान असून दूध उत्पादन, शेतीपूरक व्यवसाय आणि रोजगारनिर्मितीत पशुसंवर्धन क्षेत्राची भूमिका मोठी असल्याचे यावेळी अधोरेखित करण्यात आले. बदलत्या शहरी जीवनशैलीत पाळीव प्राण्यांचे वाढते महत्त्व लक्षात घेता त्यांच्या आरोग्याची योग्य काळजी, नियमित लसीकरण आणि संतुलित आहाराची गरज असल्याचा संदेशही दिला .

या विशेष शिबिरात सुमारे ११० लहान व मोठ्या जनावरांवर तसेच पाळीव श्वानांवर मोफत उपचार करण्यात आले. विविध आजारांची तपासणी, औषधोपचार, जंतनिर्मूलन, आरोग्य मार्गदर्शन तसेच प्रतिबंधात्मक उपाययोजनांची माहिती पशुपालकांना देण्यात आली. श्वानांसाठी मोफत अँटी रेबिज लसीकरण, डिवार्मिंग आणि इतर आवश्यक पशुवैद्यकीय सेवा उपलब्ध करून देण्यात आल्या. वाढत्या उष्णतेच्या पार्श्वभूमीवर जनावरांमध्ये होणारे त्वचारोग, पचनसंस्थेचे विकार तसेच संसर्गजन्य आजारांबाबत पशुपालकांना मार्गदर्शन करण्यात आले. नियमित लसीकरण, जंतनिर्मूलन आणि संतुलित आहारामुळे गंभीर आजारांपासून संरक्षण मिळू शकते, असेही पशुसंवर्धन विभागाकडून सांगण्यात आले.कार्यक्रमाला जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त डॉ. नितीन फुके यांची प्रमुख उपस्थिती लाभली. त्यांनी पशुपालक व पेट पॅरेंट्सशी संवाद साधत त्यांच्या अडचणी जाणून घेतल्या. तसेच सहाय्यक आयुक्त पशुसंवर्धन डॉ. सुबोध नंदागवळी यांनी शिबिराच्या यशस्वी आयोजनासाठी विशेष पुढाकार घेत प्रभावी नियोजन केले. या उपक्रमात डॉ. प्रीती शिरसाट, डॉ. जामकर, राहुल चोपकर तसेच प्रवीण कुंभारे यांनी सक्रिय सहभाग घेतला.

झिंगाबाई टाकळी येथे सुसंस्कार शिबिराचा समारोप

नागपूर : "लहान मुले ही छोट्या रोपट्याप्रमाणे असतात. त्यांना जसा आकार दिला जाईल तसे ते घडतात. आजच्या धकाधकीच्या जीवनात पालकांना मुलांकडे पुरेसे लक्ष देता येत नाही. त्यामुळे मुलांना योग्य संस्कार मिळणे अत्यंत गरजेचे आहे," असे प्रतिपादन जिल्हा परिषद नागपूरचे अतिरिक्त मुख्य कार्यकारी अधिकारी डॉ. कमलकिशोर फुटाणे यांनी केले.

राष्ट्रसंतनगर, झिंगाबाई टाकळी, नागपूर येथे श्री गुरुदेव सुसंस्कार शिबिराच्या समारोपीय कार्यक्रमात ते प्रमुख वक्ते म्हणून बोलत होते. अखिल भारतीय श्री गुरुदेव सेवा मंडळाच्या वतीने आयोजित या शिबिराचा समारोप पार पडला.

कार्यक्रमाचे उद्घाटन प्रबोधनकार सचिन काळे यांच्या हस्ते झाले. अध्यक्षस्थानी उपसर्वाधिकारी बाबाराव पाटील होते.

कार्यक्रमाला माजी ग्रामसेवा अधिकारी गोपाळराव शिंगूरकर, शिबिराचे बौद्धिक प्रमुख मोहनदास चोरे, सप्तखंजरीवादक आकाशपाल महाराज, सामाजिक कार्यकर्ते अक्षय मोहकार, दीपक गिरे, नगरसेवक शैलेश पांडे, नगरसेविका स्नेहलता ठाकरे, मंजुषा चाचेरकर, मंगळवारी झोनच्या सभापती सीमा डवरे, अरुण डवरे, मनसे शहराध्यक्ष चंदू लाडे, रुपेश फिस्के आदी मान्यवर उपस्थित होते.

समारोपीय कार्यक्रमात विद्यार्थ्यांनी विविध विषयांवर वक्तृत्व सादर केले. यामध्ये माऊली इंगळकर, अभिषेक वऱ्हाडे, इतिश्री मोगरे यांचा सहभाग होता. तसेच संगीत शिक्षक आदर्श कोळमकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली अंशुल प्रधान याने सुंदर कीर्तन सादर केले.

यावेळी योग, प्राणायाम, लाठी-काठी, तलवारबाजी आणि दांडपट्टा यांचे प्रात्यक्षिकही सादर करण्यात आले. प्रात्यक्षिक शिक्षक दिनेश सुप्रेटकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली हर्ष तिजारे, समीर भगत, वेद श्रोते, आशिष वराडे आणि महेश धनगरे यांनी विविध कौशल्यांचे सादरीकरण केले.

कार्यक्रमाचे संचालन प्रणाली तिजारे अकर्ते यांनी केले. प्रास्ताविक संयोजक आदर्श कोळमकर यांनी तर आभारप्रदर्शन दिनेश सुप्रेटकर यांनी मानले.

शिबिराच्या काळात इंजिनीयर भाऊसाहेब थुटे, ज्ञानेश्वर रक्षक, व्याख्याते व कीर्तनकार प्रशांत महाराज ठाकरे, ॲड. बाळासाहेब खुळे यांसह अनेक मान्यवरांनी भेट देऊन मार्गदर्शन केले.

शिबिराच्या यशस्वीतेसाठी अतुल पकडे, वासुदेव इटणकर, गंगाधर घोडमारे, खुशालतिजारे, वनिता चालखोर, योग शिक्षिका मीरा चोरे, प्रणोती ढोबळे, मनीषा दोड, आकांक्षा धमदे, सोनिया खोरगडे, शुभांगी कळंबे, लावण्या जीवतोडे, राही धोटे, श्रावणी नेगे, प्रियल येडमे यांच्यासह शेकडो कार्यकर्त्यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

दशकातील सर्वाधिक उष्ण दिवस

नागपूर ४६.६ अंश

नागपूर : नागपुरात बुधवारी अक्षरशः आकाशातून आग बरसत असल्याचे चित्र पाहायला मिळाले. सकाळपासूनच कडक उन्हाच्या झळांनी नागपूरकर हैराण झाले होते. दुपारपर्यंत सूर्याचा तडाखा एवढा वाढला की शहरातील रस्ते ओस पडले, चौकांमध्ये शुकशुकाट पसरला आणि जनजीवन पूर्णपणे विस्कळीत झाले. नागपुरात दिवसाचे तापमान तब्बल ४६.६ अंश सेल्सिअसवर पोहोचले असून, मागील दशकातील सर्वाधिक उष्ण दिवसाचा विक्रम मोडला आहे. यापूर्वी २७ मे २०२४ रोजी ४५.६ अंश सेल्सिअस तापमानाची नोंद झाली होती.

मात्र, यंदाच्या मे महिन्यात उष्णतेने अधिकच भीषण रूप धारण केले आहे. विशेष म्हणजे नागपुरातील आजचे तापमान मे महिन्यातील सर्वाधिक तापमानाच्या विक्रमापेक्षा अवघे १.३ अंशांनी कमी आहे. २३ मे २०१३ रोजी नागपुरात ४७.९ अंश सेल्सिअस तापमानाची नोंद झाली होती, जो आतापर्यंतचा उच्चांक मानला जातो. हवामान तज्ज्ञांच्या मते, यंदा पारा आणखी वाढून जुने सर्व विक्रम मोडण्याची शक्यता आहे. नागपुरात बुधवारी दिवसा आर्द्रता २३ टक्क्यांवर होती तर रात्री ती आणखी घसरून १८ टक्क्यांवर पोहोचली. आर्द्रता कमी झाल्याने जमिनीतील उष्णता अधिक प्रमाणात वातावरणात परावर्तित होत असून, त्यामुळे उष्णतेची झळ आणखी तीव्र जाणवत आहे.

उष्माघाताच्या रुग्णांसाठी शासकीयसह मनपा रुग्णालये मिळून ११ विशेष कोल्ड वॉर्ड तयार करण्यात आले. येथे एकूण ६० बेड आहेत. मात्र, शहराचे तापमान ४६ अंशावर गेले असताना उष्माघाताच्या एकाही रुग्णाची नोंद नाही.

चक्कर येणे, उलटी होणे, जास्त ताप येणे, गोंधळलेली अवस्था, तीव्र अशक्तपणा किंवा बेशुद्धी अशी लक्षणे जाणवत असल्यास त्वरित जवळच्या आरोग्य केंद्रात जाऊन उपचार घ्या, असे आवाहनही डॉ. नवखरे यांनी केले.

शहरात दुपारच्या वेळी जणू संचारबंदीचे वातावरण दिसून आले. वाहनांच्या सीट्स तापून निघाल्या होत्या, तर अनेक भागांमध्ये कूलर आणि पंखेही गरम हवा फेकत असल्याने नागरिक अक्षरशः हैराण झाले. बांधकाम मजूर, वाहतूक कर्मचारी, डिलिव्हरी बॉय आणि मैदानी काम करणाऱ्यांचे सर्वाधिक हाल होत आहेत. नागपूरचे तापमान ४६ अंशांवर गेल्याने उष्णतेच्या विकाराची आतापर्यंत ७९ रुग्णांची नोंद झाली आहे. यात 'हीट रॅश' व 'हीट कॅम्प'चे सर्वाधिक रुग्ण आहे. या पार्श्वभूमीवर सर्व यंत्रणेला सतर्क राहण्याचे व आवश्यक प्रतिबंधात्मक उपायांचे पालन करण्याचे आवाहन मनपाचे वैद्यकीय आरोग्य अधिकारी डॉ. दीपक सेलोकर यांनी केले आहे.

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एआय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648